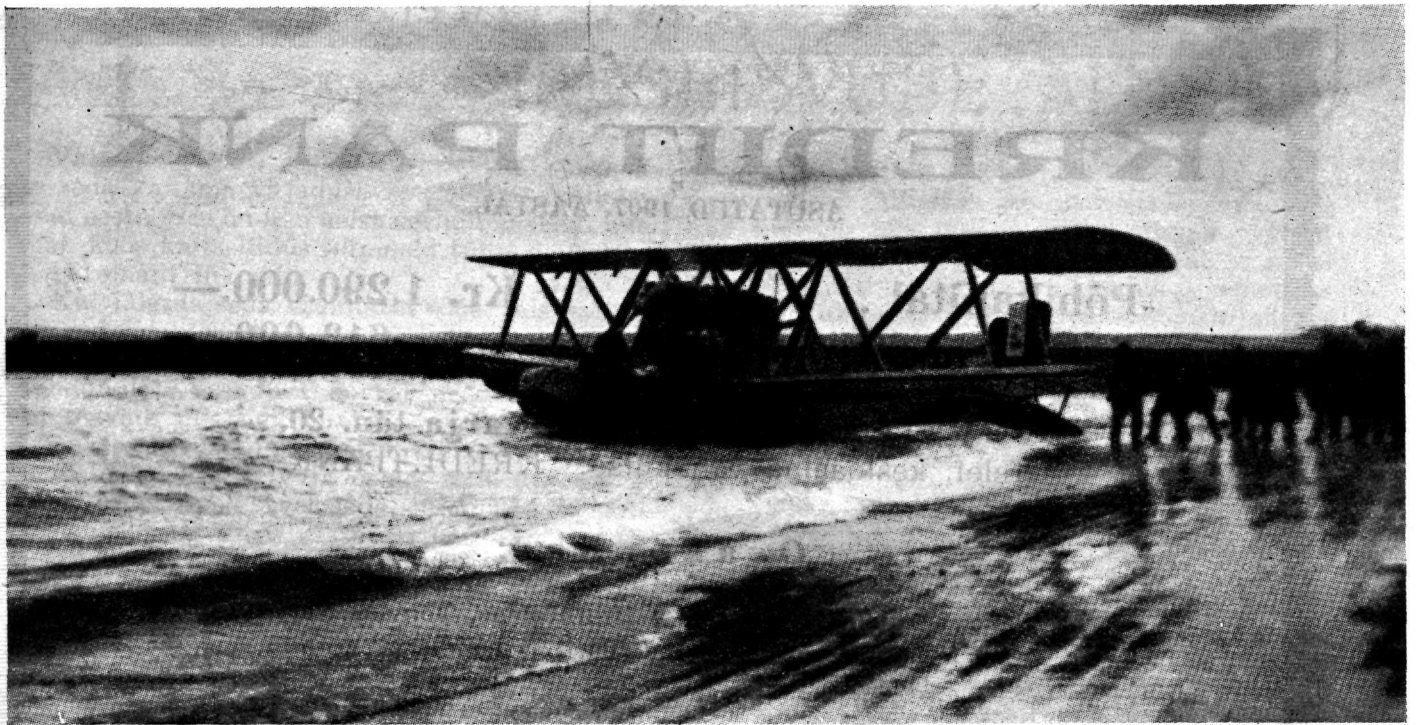

KAITSE KODU!

21. september 1929

NR. 38

Hind 20 senti

Tänases numbris:

- Kaanepilt:* Lennuk väljasõidu eel Tallinnast Helsingi.
E. J.: Meie rahvusliku iseseisvuse alused.
M. Morrison: Kalevipoja riiklik ilmavaade.
J. Rebane: Kuidas Poola austab oma rahva kangelasī.
Ärgem unustagem paika, kus sündis Eesti vabadus!
- Dambo:* Hall hobune.
— Kaitseliidu instruktorite fäienduskursused.
Toimetusele saadetud kirjandus.
- L.:* „Ratsamees on kõige ees.“
— Tallinna malev saab moodsa laskefiiru.
Varia.
- Mailo Talvio:* Kured (järg).
Male.

KREDIIT PANK

ASUTATUD 1907. AASTAL.

Põhikapital . . . . . Kr. 1.290.000.—
Tagavarakapitalid . . . . . „ 612.000.—

Juhatus: Tallinnas, S. Karja tän. 20.
Telef. keskjaama väljakutse: KREDIITPANK.

O s a k o n n a d:

Abjas, Antslas, Haapsalus, Hiiu-Keinas, Jõhvis, Narvas, Nõmmel, Tapal, Tartus, Türil, Viljandis ja Võrus.

Toimetab kõiksugu pangaoperatsioone.

KAITSE KOOUL!

Tellimishind: aastas 6 krooni, poolaastas 3 krooni, veerandaastas 1 kroon 50 senti, kuus 50 senti.

Üksik number 20 senti.

Kuulutuste hinnad: $\frac{1}{2}$ lehek. teksti ees Kr. 50, tekstis ja tagumise kaane välisküljel Kr. 80, teksti järel Kr. 40 ja kaante sisekülgedel Kr. 60. — Vähemad kuulutused proportsionaalselt odavamad.

Nr. 38.

Ilmub üks kord nädalas.

Toimetus ja talitus: Tallinnas, Kaarli tän. 8, Kaitseliidu staabis. Tel. 370. Toimetuse kõnetunnid igal äripäeval kella 10—12 e. l. Kaastöö arvatakse ainult siis tasu alla, kui sellele tasunõudmine peale kirjutatud. Tartitamata ja tagasisaamiseks markimata käsikirju alal ei hoita.

Väljaandja: Kaitseliidu peastaap. Vastutav toimetaja: kol.-lt. J. Maide. Tegev toimetaja: L. Sõerd.

MEIE RAHVUSLIKU ISESEISVUSE ALUSED.

Vabadus võideti relvadega ja relvadega peame seda kaitsema vajaduse korral iga kallalungi eest. See on üks neist veendumustest, mis hoiab koos kaitseliidus kümneid tuhandeid rahva paremaid liikmeid.

Kui jälgida seda väsimatut tööd, mis kaitseliitlased kogu riigis teevad relvade kui kaitseabinõude tarvitama õppimiseks, siis võib öelda veendumult: vajaduse korral need kodukaitsjad teavad, mis neil on teha, kuidas tõrjuda tagasi ja purustada sissetungija.

Kuid — hea relv ja oskus selle tarvitamises ei anna meile veel seda, mida nõuab igalt kaitseliitlaselt tema vastutusrikas ja tähtis ülesanne. Kaitseliitlane peab omama ka raudse, murdmatu võitlustahte ja -vaimu.

Sõjateaduse arenemisajalugu tõendab, et tulevikus suurenevad kehalised ja vaimlised pingutused ja raskused, mis võitleja peab ära kandma. Tuleviku sõjas ei piisa vaimustuspuhangutest, vaid seal võidab see, kellel on tugevam tahe vastu pidada ja võita. Seda teadlikku tahet vajabki kaitseliitlane lisaks heale relvale ja selle käsitamisoskusele, et jääda murdumatuks.

Kuidas sünnib rahva tahe saada ja jääda iseseisvaks? Muidugi see on osalt loomusunniline nähtus, mis omane igale rahvale. Kuid iseseisvustungi selgroo moodustab siiski teadlik tahe jääda oma kodus peremeheks ja oma eluküsimuste iseseisvaks otsustajaks.

Niisugune püsiv tahe võib tekkida ikkagi ainult siis, kui selleks on vastavad eeldused. Selleks, et rahvas võiks saada ja jääda iseseisvaks, peab iseseisvus olema õigustatud. Peab olema alus, millele toetudes rahvas võib hakata iseseisvalt elama teiste rahvuste ja riikide peres, et väärilise liikmena võtta osa inimkonna elust ja ülesehitavast tööst.

Uusi riike luuakse vahest edaspidigi samuti kui neid loodi minevikus. Osa neist on ajaloo näitelavalt kadunud. Me olime tunnistajaiks, kuidas Venemaa lõunapiiril tekkinud iseseisev Gruusia vabariik langes tagasi võõra valitsuse alla.

Kas seal olid määravateks teguriteks ainult välised mõjud? — Gruusia ei olnud halvemas seisukorras kui Eesti, kuid rahval ei olnud kõiki vajalisi eeldusi iseseisvuseks, ta ei olnud

selleks veel küps. Seetõttu puudus Gruusias ka see murdumata tahe, mis Eestis liitis kogu rahva üheks võitlustervikuks.

Me oleme palju kordi pidanud kuulma öeldisi, et maailmasõda ja Vene revolutsioon võimaldasid ka Eestile iseseisvuse. Et maailmasõja järelsündmused löid soodsa olukorra Eesti rahva iseseisvustahete teostamiseks, see on õige. Kuid kui me oma iseseisvuse saamislugu meele tuletades ka veel nüüd, kus meil on olnud küllalt aega hinnata sündmusi ja olukordi riigi loomisaegadel, tuletame meele ainult seda kõrvalist, soodustavat mõjurit ja ei hinda kõige tähtsamat, eeltõid iseseisvuseks, siis ei saa meil kasvada rahvuslikku uhkust, siis ei tekigi meil millalgi teadmist, et meie iseseisvus oli õigustatud ja põhjendatud, siis võtame seda kui õnnelikku juhust ajaloo sündmuste keerus ja mitte kui oma rahva kauaaegse ettevalmistava töö vilja.

Kas oli see ainult luuletaja fantaasia, unistus, kui Eesti „lauluisa“ dr. Fr. R. Kreutzwald prohvetlikult ütles: „Kaugelt näen kodu kasvavat“? Juba sel ajal tehti eeltõid Eesti rahva praegusele iseseisvusele. Haritud, laia silmaringiga ja arusaaja mehana dr. Kreutzwald mõistis juba siis, et liikvele pandud rahva elavad jõud kord loovad endale ilusa, vaba kodu. Luuletajana, kelle hing vastuvõtlikum, kelle kõrv terasem kuulma rahva häält, tundis ta, et rahvas on tärpanud tahe pääseda võõra võimu alt. Seepärast võis ta öelda lausa, milles oli kokku võetud kogu rahva unistus ja püüe: „Kaugelt näen kodu kasvavat...“

Ennekuulmatu oli julgus ja käredus, millega Carl Robert Jakobson astus välja Eesti asja eest. Hiljem näeme rida rahvajuhte ja -tegelasi tarvitavat julget sõna rahva asjades, näeme, kuidas Jaan Tõnisson oma „mässuvaimu“ eest veetakse Vene võimude poolt vangikotta.

Mis andis nendele meestele julguse välja astuda ajajärgul, kus võõras valitsus võis vägivallaga hävitada iga inimese, kes julges mõeldagi mõnesugustest rahva vabadustest, kõnelemata Eesti rahva iseseisvusest?

Need mehed tundsid, et rahva hinges hakkas välja kujunema tahe vabaduseks ja iseseisvuseks, kuigi see võis olla veel kindla ilmema, vormita ja esmajoones juhitud kohalikkude rõhujate, võõravereliste mõisnikkude, vastu. Rahvas hakkas saama täisealiseks, hakkas kasvama enesetunne ja rahvuslik uhkus. Eestlase visadus viis teda edasi majanduslikul ja kultuurilisel alal. Niisugust rahvast ei saanud enam põrmu suruda vägivaldki.

Kui siis maailmasõjas ja revolutsioonide möllus lagunesid riigid ja suured rahvad langesid anarhiasse, siis meie rahvas näitas, et ta on

küps iseseisvuseks. Me pidime kaitsma korda ja julgeolekut nende siinviibivate võõraste võimude eest, kelle kohus oleks olnud korda alalhoida, kuid kes ise muutusid rüüstajateks. Juba siis rahvas tõendas, et ta võib ise valitseda maad ja hiljem, vabadussõja alates, andis ta oma tahetest tegeliku tõenduse.

Teadmine, et me võime ise paremini korraldada oma elu kui keegi teine võõras võim, andis meile uhkuse ja enesetunde, mis sai meie vaa-dete selgrooks. Meie töö ja edasipüüdmine oli meid viinud kultuuriliselt kaugemale sellest suurrahvast, kes enne meie üle käsutas. See sisendas meile uhkuse ja enesetunde, mis meid ei lubanud enam jääda oma kodus teise asjaks.

Aega ärkamisajast kuni vabadussõjani võime pidada iseseisvusvõitluse esimeseks järguks, Vabadussõda kroonis paljude inimpõlvede töö teenitud tagajärgena.

Nüüd peame kindlustama oma iseseisvust. Mitte ainult relvaga, sest see oleks ühekülgne. Peame õppima hindama oma tööd, oma saavutusi, et meil oleks rohkem uhkust ja enesetunnet. Ainult siis võime me vajaduse korral isamaa vabaduse eest surra. Mitte kui orjad, mitte kui käsualused, kes võitlevad sunduse pärast, vaid kui mehed, kellele vabaduse hoidmiseks ei ole ükski hind liig kallis, ükski ohver liig raske.

Me praegugi liig sügavasti kummardame selle ees, mis on teistel rahvastel. Paljud meie hulgast vaatavad igatsusega võõrsile, arvates, et seal on parem. Me tihti eelistame seda, mis valmistatud välismaal, ja oma töösaadustele suhtume umbusklikult. Mõnigi hea isamaalane arvab murega kokku meie riigi ulatust ja kardab, kas meie rahvas ei ole selleks liig väike, et edukalt kaitsta end suuremate ja vägevamate vastu.

See on meie nõrk külg, et me liig madalalt hindame oma võimeid ja saavutusi. Me tegelikult suudame palju rohkem luua väärtusi, meie kaitsejõud on suurem kui me seda praegu arvestame. Läänud aegade ja raskuste suggestiivne mõju hoiab meid veel kammitsas ja seetõttu meil paljudel juhtumistel ei jatku julgust, et esijoones oma saavutusi esiplaanile paigutada. Rahva elus ja kogu rahva saavutuste suhtes see aga on õigustatud. Kui meil midagi on võtta, laenata teistelt rahvastelt, siis võime sealt võtta eeskujus selleks, kuidas õppida ise ja õpetada noorsugu austama oma rahvuslikke saavutusi.

Üks Ameerika koolipoiss, kui temalt küsiti, kes oli esimene mees maailmas, vastas kõhklemata: „George Washington!“ Kui siis kooliõpetaja ütles, et poiss eksib, et esimene mees maailmas oli esiisa Aadam, vastas poiss: „Teil

võib olla õigus, härra õpetaja, kui te kõnelete välismaalastest.“

See anekdoodina kõlav looke tõendab, millise lugupidamisega ja uhkusega koolipoiss mäletab Ameerika suurt riigimeest ja hindab tema teeneid rahva ees.

Meilgi on küllalt põhjust olla uhke oma rahva saavutustele. Kui me õpime neid rohkem hindama ja igapäevases elus ka väikestes asjades eelistame oma töö saadusi, siis kindlustame sellega seljatagust, millele toetudes me relva-

dega võime kindlalt seista vaenlase vastu. Sest väikerahva kaitsesõda ei pea üksik rahvakiht, vaid kogu rahvas, ja vastupanuvõime ei seisa ükski relvades, vaid ka kogu rahva majanduslikus tugevuses.

Kodu, mida laulik nägi kaugel kasvavat ja kujunevat, on saanud teoks. Me peame selle kaunistamiseks ja kindlustamiseks kaasa aitama kõigil elualadel ja igaüks oma võimete kohaselt.

E. J.

KALEVIPOJA RIIKLIK ILMAVAADE.

Pole meil veel otsitud küllaldaselt oma-riikluse aineid mineviku hingeelust, eriti rahvaluulest, kuigi seal seks on tähtsaid ja sügavmõttelisi andmeid. Küll on näidatud umbkaudu olemasoleva kirjanduse ja kunsti peale üldiselt, mis on virgutanud meid edasirühkimisele rahvuslikkudel surveaegadel, kuid on puudunud nende keskel, peale üheainsa juhu, konkreetsed tuleviku etteaimamise näited. On leitud ka muid elemente, möödunud aegade vaimuvaras, mis on mõjunud kinnitavalt ja lohutavalt, kuid nende keskel pole siiski sarnaseid, mis astuksid tumedast etteaimamisalast kaugemale ja näitaksid elutarku sihtjooni oma-riikluse ehitamisel. Järsult esile kerkinud riiklik mõtteviis pole veel end täiel määral suutnud kokku sulatada olemasoleva mineviku vaimuvara omapärasusega. On olemas veel vahed oleviku reaalsuse ja mineviku unistuste vahel, mida peab täitma meie vaimuilm. Selle ülesande saavutamiseks võiksid kirjanikud ja kunstnikud leida veel mõndki, mis silda aitaks ehitada mineviku aimdustest käesoleva aja kordaminekutele. Meie ülesanne on leida oma-riikluse juuri mineviku ilmavaadetest ja mida enam neid leiame, seda parem ja kasulikum on see meile endale, seda kindlamini seisame püsti.

Ja tuleb tunnistada, et meie mineviku kirjameestest ei paista kaugeltki välja sarnast lootusetust, nagu seda võiks arvata väliselt. Ikka tuleb sealt ligemal uurimisel ilmsiks vaateid, mis tõendavad riiklikkude omapäüete olemasolu. Neilt ei või nõuda otsekohest tuleviku väljapahvatamist, nagu seda ei saa nõuda kelleltki elusalt olevuselt päikese all, kuid mis on olemas, ka see on väga tähelepanemisvääriline. Üheks sarnaseks nähteks on lugulaulu Kalevipoja vaated, mis puudutavad riigivalitsejate tegevuse kolme tähtsamat momenti 1) pärandamist, 2) hoidmist ja valitsemist ja 3) edasiandmist.

Ei hakka seekord vaatlema, mis on Ka-

levipojas nimetatud aine kohta tõsist rahvaluulet, mis kokkuseadja Kreutzvaldi lisandeid. Üks võib olla küll hallide masside kogutöö, sajangute jooksul, teine üksiku isiku mõtteilma kiire ilmavaate tabavus, ühine väärtus on neil mõlemil tuleviku võimaluste ettekuulutamises. Kumb seda tegi või teha oskas, pole tähtis, tähtis on see, mis käesoleval silmapilgul meil on olemas mineviku vaimuvara pärandusena.

Esimene vaatlusele kuuluv osa on Kalevipoja võimule pääsmise viis. See sünnib loomulikku ja rahulikku teed, võõras on siin vägivald ja ümbertõukamise katsed vana hävitamiseks. Mis tuleb, tuleb harilikku rada, nagu oleks see nii seatud kõrgemalt poolt.

Pole see Kalevipojal omavoli, et ta hakkab valitsema omaette, küll aga isa soov, käsk ja töötus, nii siis sarnane, mis kestab põlvest põlve, edasi antakse vanemait lastele sugukondliku pärandusena. Ka tema lapsepõli oli kehv ja vaene. Kitsiku koha ja ahtrate põllumaade tõttu ei saanud kõik vana Kalevi lapsed kodus peavarju ega kehakatet. Seepärast oli Kalevite talus võetud viisiks, et talu üleminekul poegade kätte lei tohtinud seda tükeldada. See pidi:

„Ühe poja päranduseks.
Valitsuse vallaks jääma.“¹⁾

Kui jõudis kätte elu õhtu, vaikne videvik, kutsub Kalev salasõnal eidekese enda juure ja ilmutab temale viimast tahet, teeb testamendi oma päranduse üle. See sünnib tõsiselt ja pühalikult, nagu see on omane tähtsal silmapilgul. Ja nii:

„Tungib Kalevi tunnistus
Läbi tammikse tänava,
Läbi vaskise värava
Kindla kalju keskelta.“²⁾

¹⁾ Kalevipoeg, II lugu, 46—48.

²⁾ Kalevipoeg, II lugu, 106—110.

Kõige esiteks pöörab vana Kalev õrnade sõnadega naise poole ja tuletab talle meele, kuidas viimane Kalevile kangeid poegi ilmale on kannud, neid armupiinal suve palavuse ja talve külma peale vaatamata käsivarrel kiigutanud ja kasvatanud. Siis arvab tema, et naisel veel peale tema surma Kalevist sünnib laps, keda Kalev sooviks näha kuulsa mehena:

„See'p see poega pesamuna,
 Äbariku tallekene,
 Talve piirel kasvand taime,
 Peab mul kõigis vääriliseks,
 Tegudes ja olles tõusma.
 Tulev põlve suu peab kandma
 Tema nime mälestusi.“³⁾

Tublüst pojast loodab Kalev oma maale ja rahvale rahupõlve ja õnne. Seepärast jätab ta pärandusele juure soovid, et riiki ei tohi tükeldada ja et selle piirid kui ka valitsemine olgu ühtlane. Pole liigne, et ta oma pärandust nimetab kuningriigiks, nii siis kõige tuntumaks maailma ühiskondade valitsemisviisidest.

„Ma ei taha kuningriiki,
 Vahivalda vähendada,
 Lipi-lapi lahutada.
 Riik peab jääma jagamata
 Ühe poja voli alla,
 Kangemale kaitsevaliks.“⁴⁾

Miks see nii peab sündima, selle kohta annab Kalev ka seletust:

³⁾ Kalevipoeg, II lugu, 150—157.

⁴⁾ Kalevipoeg, II lugu, 163—169.

„Jääb me riiki jagamata,
 Ühe poja päranduseks,
 Siis on tükil tugevusta,
 Suurel kivil kindelusta,
 Osad väetid võimetumad,
 Sööksid üksteist ise ära.“⁵⁾

Seepärast peavad pojad otsustama liisu kaudu, kes jääb riigi valitsejaks. Kuid liisuvõtmine ise sündigu nii, et seega tuleksid kõige parema poja võimed ja osavus nähtavale.

Kui nüüd Kalevipoeg Soomest tagasi oli jõudnud, tuli riigi valitsemise küsimus otsustada, sest isa polnud teinud kindlaks, kes nimelt poegadest saab valitsejaks. Tema soov oli olnud vaid see, et valitsema pääsegu tublim. Pojad lähevad lingudega õnne katsuma, kes on neist väärt isa pärandust vastu võtma. Seda tehti Saadjärvel. Vanim vend viskas kivi, see kukkus vette, teise venna kivi kukkus vastaspoolsele kaldale, muist vette, muist kuivale, noorem poeg aga paiskas kaljupanga kaugele üle järve, sest „kätesooned tal kangemad, sõrmeküüned tal kindlamad.“

Seega oli riigipärimise küsimus lõplikult otsustatud:

„Nõnda võeti noorem venda
 Isamaale valitsejaks,
 Kõrgendati kuningaksa.“⁶⁾

Kalevipojas tuleb väga palju ette kuninga nimetust ja uus valitseja pole sugugi vähem kui kuningas. Seks nimetavad teda tema ala-

⁵⁾ Kalevipoeg, II lugu, 171—177.

⁶⁾ Kalevipoeg, VIII lugu, 520—524.

Kaitseliidu linna-
 ümbruse maleva 5.
 aastapäevalt Jüris.
 I. Aastapäeva paraadist osavõtjate üldpilt. II. Naiskodukaitse paraadil. III. Saku majapidamiskooli tantsurühm, kes esines pidustustel suure menuga. IV. Kõie-
 veo võitnud meeskond.

Õitsitule juures.

Noorte kursusest osavõtjad Soome Tuusula pealikutekoolis.

mad kui ka tema enda vennad lahkudes isamajast:

„Jumalaga venda noori,
Liisul liimitud kuningas.“⁷⁾

Valitsemisel on Kalevipoeg hoolas, töökas, edendab suuresti maa heakäiku, külvab väljale vilja ja marju metsadesse ning näitab valitsemise kõrval ka häid peremehe omadusi. Seda tublidust ei vähenda ka tema ajutised sõjapidamised, sest tal pole kalduvusi imperiaalistlikuks poliitikaks. Paar põrgu sõitu ja venelaste tagasitõrjumised on hädapärast tarvilised oma kodu ja eluaseme kaitseks, üldse on Kalevipoja elus see ajajärk, kus ta oli kuningaks, kõige teo- ja kuulsusrikkam, kõige hiilgavam ja kordaläinum. Tema käskudele allumisest annab tunnistuse raudmeeste maale-tulek.

Nüüd oli vaja kokku kutsuda sõjalasi ja seda tehti sarvepuhumisega. Sarvehüüd oli käsk, mida pidid kuulma kõik ja kuulsid ka.

„Sarvehüüdjaja heli helkis
Kaugel Viru rajadele,
Kostis Järva-Harju maale,
Lääne laia tühadele,
Pärnu pärnade vahele;
Hääli helkis Alutaha,
Tungis taha Tartu raja
Pikil Pihkva piiridele.“⁸⁾

⁷⁾ Kalevipoeg, VIII lugu, 551—552.

⁸⁾ Kalevipoeg, XX lugu, 180—190.

Ja kutse peale tulid kõik kiirelt kokku.

Alevipoja õnnetu surm pärast lahingut kurvastas Kalevipoega nii, et ta valitsuse andis Olevipojale. Kuid sealjuures teeb ta viimasele kohuseks „oma linna kantsisida tugevamaks toimetada“ ja soovib Olevile õnnelikumalt valitseda, kui tema seda ise on võinud. Kuid ta ise

„Otsis üksikuda kohta
Laialise laane keskel,
Kuhu käijatel ei käiki,
Ega tulejatel tungi
Rahu tulla rikkumaie,
Mõtteid murelt eksitama.“⁹⁾

Ei ole Eestis veel tõusnud teist, kes luulelistes suurteostes oleks tabanud nii sügavalt rahva hinge, kui seda on suutnud teha Kreutzwald. See on selge pilt, kuidas rahvas koguuksusena inimsoo hallist ajast ajaloo hämarusse astudes on mõtelnud, tunnud ja tegutsenud.

Kalevipoja 50. juubeli puhul 1912. aastal tähendati õieti, et meil pole ühtki teist raamatut, mis kogu rahva südametuksumist, ta valusid ja vaevu, ta rõõmu ja hõiskamisi, ta aateid ja vaateid, ta kombeid ja arvamisi endas nii loomutruult ja avaralt avaldaks, nii puhtalt ja peenelt peegeldaks, kui seda teeb Kalevipoeg.

Kalevipoeg on luuletöö täis rikast elutarkust ja tervet mõtteilma vaatlemisviisi.

⁹⁾ Kalevipoeg, XX lugu, 605—609.

Kuid Kalevipoja riiklikud vaated on ka kõige vähem utoopilised, kõige rohkem reaalsed. Pole siin leida riikluse tekkimise algvaadetena ei teokraatlikke ega lepingutaolisi mõtteid, mis ometi tärkavasse luulesse iseäranis omased on sisse tükki uudisvaadetena. Kalevipoja riiklik ilmavaade on sarnane, mis maailmarahvaste ajaloo on kõige püsivam oma elujõu ja tervise poolest. Kalevipoja riiklik mõtteviis on sarnane, nagu see on omane antiikrahvastele, missuguseid jälgi leidub Vahemere äärsetest riikidest enne Kr. s. Sugukond või selle rakk perekond, on need lähtekohad, kust algavad suured ja ühiskondlikud juhtimised, mis ulatusid välja maa ja rahva suveräänsete valitsejateni. Kuid peale selle olid sugulussidemete kaudu esile kerkinud sugukondade juhid ikkagi tegevuses riikide sisemises töös, olgu see riigiametites, seisustes või kas või kuulsas Rooma senatis. Riik pidi Kalevipoja järele tekkima sugukonna ühendusest loodusorganikult, sest mõni sugukonna vanem pidi olema riigi põhjendaja ja selle valitseja, teised seda olla ei võinud ega tohtinud. Juhatada ja valitseda võis see, kes seda oli õpinud väiksemas ulatuses oma sugukonna keskel, kes siit oli pärinud vilumuse ja kogemusi. Kõik inimsoo ajaloo hämaruse ajast ajaloo valguseni tõusnud, elutsenud ja kadunud ühiskondlikud koondised, mille arv on lugemata suur, ei osanud tekkida teisel viisil, sest pole riikide tekkimise viiside seas ühtki loomulikumat siin kirjeldatu kõrval. Ja sarnaste ühiskondlikkude koondiste tekkimise viis, mis iseäranis selgesti väljenduse on leidnud Rooma „pater familiae's“, andis põhjust kogu sellesarnasele riikide tekkimise seletamise evangeliumile. Nii leidis sarnane vaatlemisviis teadusmeeste ja õpetlaste keskel kõige südikamat ja soojemat poolehoidu, kõige üksikasjalisemat väljatöötamist. Ja ei saa salata, et sellel vaatlusviisil on väga hea seisukoht enda maksmapanemiseks ja kaitsmiseks teiste selletaadiliste õpetuste vastu. Ta pole nendega võrreldes mitte üksi kõige tõenäolisem, vaid teiste kõrval ka kõige kergem ja hõlpsam tõendada. Nii omab Kalevipoeg riikide teki-

mise ja valitsemise üle kõige lihtsama, kuid ka kõige loomulikuma ilmavaate. Isegi tema teadmatusse minek peale valitsemise üleandmist — kui palju võib tuua sellekohaseid näiteid!

Tunud on Odisseuse väga kirjud, värvirikkad ja huvitavad seiklused, kuid tundmata on tema riikluse vaated, need on juhtumuste reas kõrvaline asi. Ometi ootab vaatleja selle peale vastust, sest kõige tähtsam ühiseluline nähe, omariiklus, ei või jääda vastamata; selle kohta peab võtma eepiline rahvaluule nii või teisiti seisukoha. Niebelungide lugulaulu peategelased on küll kuningad ja valitsejad, kuid üksteisega surmavaenlased, kes ei tunne leppimist, küll aga verist kättemaksmist.

Säärane lugulaulu iseloomu joon on paha eelaimdus ühtlase riigimõtte tekkimisele ja selle kokkuliitumisele. Ja tuleb tunnistada, et Niebelungid on väga tabavalt ette näinud Saksa osariiklust, mille all saksa suurrahva ühtlus kannatab tänapäevani.

Kalevipoeg seevastu on tüübiline üksikvalitseja, kellel pole kõrvalvalitsejaid, kes nad aegsasti kõrvaldab ja neid ka tulevikus ei salli. Mis ta teeb või toimetab, on üksi oma töö, ja kui jõud on otsas, annab ta valitsemise tegevuse teise kätte. Riik eeldab ju riigipiire, nad mõlkusid meeles ja said teoks siis, kui peale lugulaulu ilmumist enam kui pool sajangut mööda oli läinud.

Tuleb arvata suureks õnneks, et Kalevipoja vaated riikluse mõttele on nii kained, ajalikud ja elujõulised. Neid ei saa nimetada millekski muuks kui riikluse vaadete nurgakiviks meie luules.

Kui nüüd veel ehk ajalooliste teadete juures võib kahelda, kui tõenäolised need oma pooleteisetuhandaastase eluea juures võivad olla, siis käib Kalevipojast läbi selge ja otsekohene riigi ja tema valitsemise ühtluse mõte. Ning Kreutzvaldi nimi on parim kindlustus seks, et rahva hinge vastupeegeldus tema luules on õiglane ja võltsimatu.

Kalevipoja kained vaated annavad parimaid lootusi tulevikuks.

M. Morrison.

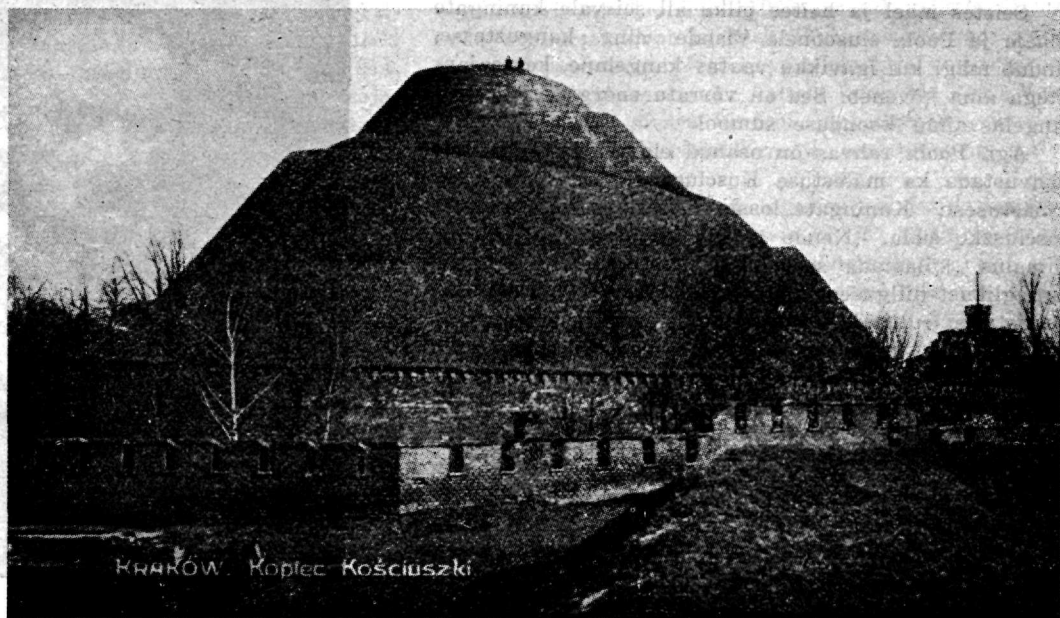

Kuidas Poola austab oma rahva kangelasi

Tänu ja austustun-
netest Kosciuszko-
ehitajal vabadus-
võitluse väljadel
toodud mullasi ter-
ve mägi.

Muljed Poola
maikalt.

Inimkättega chitatud
mälestussammas
Kosciuszko.

Poola mälestab oma rahvakangelasi erilise austusega. Sajanditesse tagasi ulatuvates võitlustes Poola kasvamise ja iseseisvuse eest on kerkinud esile üksikute isikute, väejuhtide ja riigitegelaste, kujud. Poola riigi iseseisvuse kaotamisega 18. sajandi teisel poolel ja Poola riigi esimese jagamisega (1773) lööb lökkele äge rahvuslik enesekaitse tung. Kuigi ei olnud võimalik võõra võimu all organiseeruda rahvuslikeks korralikkudeks sõjavägedeks, ei kaotanud Poola rahvas siiski oma vahvatelt esivanematelt päritud sõjamehelikku vaimu ja tublidust, hoolimata võõraste rasketest survest. Sellele väärarvata enese jõu tunde põhjenedes näeme korduvaid katseid rahva vabastamiseks võõrast ikkest ja Poola riigi uuesti jalule seadmiseks. Rahvuslikud vabadusheitlused — mässud — 1794., 1831. ja 1863. a. olid selgeiks tunnuseiks, et rahvas elab endine sõjaline enesekaitsevaim. Need olidki ajad, kus kerkisid esile üksikute rahvakangelaste kujud. Need ei ole ununenud, vaid nende mälestus otse nüüd on hakanud heledalt paistma Poola iseseisvuse uuesti-saavutamise ja otse nüüd Poola rahvas avaldab neile oma tänu ja austust. Sellega on küll ka seletatav marssal Joseph Pilsudski võrratu austamine, sest ta osutub ühendavaks lüliks endise ja praeguse vahel selles sajandeid kestnud võitluses Poola iseseisvuse eest, luues juba enne maailmasõja algust Poola legionääride organisatsiooni, millest on võrsunud praegune Poola sõjavägi.

Läinud aegadest erilise austamise osalisena on säilinud Tadeusz Kosciuszko, kes on omandanud peaaegu legendaarse kangelase kuulsuse. Kosciuszko oligi ka tööpoolest võrratu osav vägede- ja rahvajuht, mida ei salga ka tollaegsed Poola rõhujad.

Tadeusz Kosciuszko sündis 1746. aastal. Ta võitles Põhja-Ameerika vabastamissõjas, olles Washingtoni

adjutantiks, ja sai pärast seda uue vabariigi kodaniku õigused ning nimetati kindraliks. Kuid isamaa-armastus on temas suurem kui ihaldus jääda võõrsile, et lõigata mõnu ja austust oma teenete eest. Ta pöörab 1785. aastal tagasi Poolamaale. Sõdades venelastega 1792. aastal ta saavutab Dubjenkos hiilgava võidu. Pärast Poola teist jagamist (1792. a.) Kosciuszko kogub rahva oma lipu alla vastuhakkamiseks ja juhib sõjalist tegevust väga osavalt, kuid arvesse võttes liig suurt vaenlase vägede ülekaalu ta kaotab 1794. a. Maciejowise juures, kus ta haavatuna võeti vangi, kuhu jäi Katarina II surmani. Keiser Paul I vabastas ta ja Kosciuszko sõitis välismaale, kus ta 1817. a. suri.

Lootusrikkalt alatud ja kurblooliselt lõpnud vabadusvõitlus oli seda raskem löök Poola rahvale, et sellele järgnes kolmas Poola riigi jagamine.

Kuid rahval säälis veendumus oma jõust ja tuline isamaa-armastus, ühtlasi aga usk oma organiseerimisvõimesse, mälestus mehest, kes rahva vabadusele juhtimisel vaenlasigi sundis imetlema oma tublidust. See pärast selle võrratu väejuhi ja diktaatori mälestus on eriti suur ja püha Poola rahvas. Kraakovis, Poola kuningate kroonimislinnas, on Kosciuszko mälestusmärgiks kantud kokku terve mägi; see ainult võis olla väärne selle rahvakangelase suurte tegude iseloomustamiseks. See on võimsaim ja omapäraneim mälestusmärk, mis rahvas oma kangelasele millalgi püstitanud.

Selle mäe kandis kokku kogu rahvas varsti pärast Kosciuszko surma, 1820. kuni 1823. aastani, muistse slaavi kombe järele. Sellesse on toodud mulda neilt lahingväljadelt, kus Poola sõjaväed võitlesid Kosciuszko juhatusel Vene, Preisi ja Austria ühendatud vägede vastu. Kuid sinna märke on toodud mulda ka neilt võitlusväljadelt, kus Kosciuszko sõdis Ameerika vaba-

dusvõitlustes Washingtoni kõrval. Kõrgustikul seisva 34 meetrit kõrge kunstliku mäemüraka tipul on raske graniidikamp Tatra mägedest.

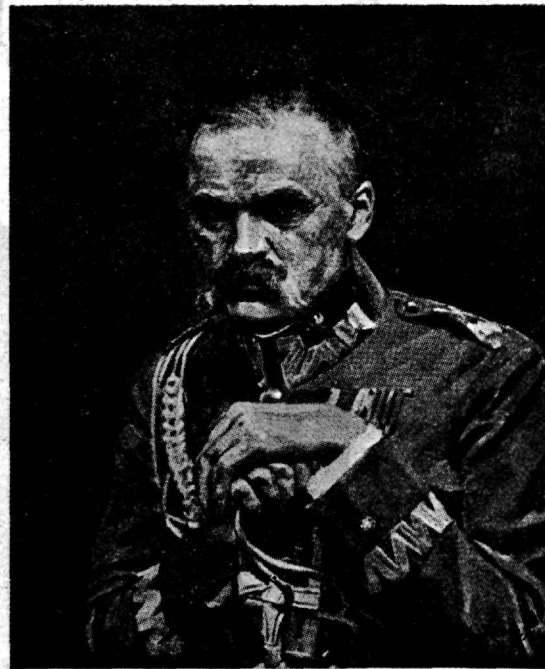
Seistes mäel ja heites pilku all seisvale kuningate linnale ja Poola elusoonle Vislale ning kaugustesse, tundub mägi kui igavikku vaatav kangelane, kes sajan-ditega aina kõveneb. See on võrratu energia ja rahva kangelasvaimu koonduse sümbol.

Aga Poola rahvas on osanud elavalt ja vääriliselt jäädvustada ka mälestuse Kosciuszko suurest isamaa-armastusest. Kuningate lossis Varssavis hoitakse alal Kosciuszko süda. Nende ridade kirjutajal oli hiljuti võimalus külastada seda lossi. Läbistanud endisest kuninglikust hiilgusest kiirgavad, kalliste kunstitöödega kaunistatud ruumid, jõudsime väheldasse, enam lihtsa-võitu, ruumi, mille pool-hämaras sügavuses seisvalt altariilt vilkuvate küünalde tagant vaatavad müstilised pühikutepilgud. See on lossi palvekoda, kus Poola vabariigi president ühes kõrgemate võimukandjatega käib jumalateenistusel.

Altari ees paremal pool seisab väheldane kateedri-sarnane kapp ja seal sees on varjul see kord nõnda pa-lavalt oma rahvast armastanud ja nõnda rahvalt ta vabaduse eest võidelnud julge mehe süda. Kuiväga vallutavalt see pühaduse ja kangelase väimu enda lähe-dal tundmine haarab vaataja hinge, ei suuda sõnadega seletada. On nagu lõmoks selle rahvapoja südamest igavese armastuse ja mehisuse leegid üles altari poole ja sealt pühikute õnnistust kaasa võttes rahva hingesse trööstides, julgustades ja — kohustades tegudele.

Tadeusz Kosciuszko.

Joseph Pilsudski.

Tõesti, see süda ei võinud jääda hauakambrisse kolle-tama, vaid ihkas elavaid... Vaevalt ükski rahvas suu-daks ilusamini ja väärilisemalt austada ja tänada oma juhte.

Kosciuszko põrm puhkab aga muinasloolisel kuul-sa Kraakovi peakiriku all kuningate hauakambrite pi-kas reas, ühes tema kaaskangelase — väejuhi ja riigi-tergelase — vürst Joseph Poniatovskiga (suri 1813. a.).

Poola ajaloo on palju ilusaid lehekülgi Poola vä-gede võidukäikudest, mis vallutasid Poolale maid Balti merest Musta mereni. Poznani näitusel ehib üht sõja-ministeeriumi väljapanekute saali professor Stanislav Batovski suur kolmeosaline pilt (10 meetrit pikk ja 4½ meetrit lai), mis kujutab Poola husaaride hiilgavat võitu türklaste üle 9. septembril 1621. a. Chocimi juu-res. Meie pildil on näha keskosa sellest triptikonist. Ko-hutavad on need kõigile hävitust tuua ähvardavad, kõike enese ees maha tallavad, tormihoona edasi kihu-tavad surmaratsanikud müstilises, sulgedega riietuses.

*

Ruum ei luba siin pikemalt peatuda Poola iseseis-vusvõitluste juures. Poola riiki jagasid ta naabrid, Venemaa, Austria ja Preisimaa, endi vahel iga uue mässukatse järel kolm korda, igakord teda rohkem nõr-gendades ja oma mõju alla painutades.

Nii saabus kahekskümmes sajand. Poola rahvas ei olnud jätnud lootust vabanemisse. Liiga selged olid mälestused kuulsusrikkast minevikust, mis virgutasid tegudele.

See Poola rahva vabadusarmastuse traditsioon lei-dis elava kehastuse marssal Joseph Pilsuds-ki isikus, kes juba ammu enne maailmasõda tundis end olevat kutsutud relvades vastuhakkamist organisee-

rima. Vene 1905. aasta revolutsioon veenis teda, et korrallikkudele sõjavägedele võib astuda vastu ka ainult korrallikkude väerühmadega, seepärast ta asus organiseerima niisuguseid väeüksusi.

Ääretute poliitiliste ja rahaliste raskuste kiuste Pilsudski tegi vankumatu energiaga väeosade loomise tööd ja kui algas maailmasõda, ta ilmus 6. augustil 1914. aastal hästi organiseeritud leegionide eesotsas sõjaväljale, et astuda võitluses Poola kurjeima vaenlasega — Venemaaga. Tookordsed legionäärid kujundavadki uue Poola riigi sõjaväelise organisatsiooni algidu, kuigi seda organiseerimistööd vahepeal pidi viidama välismaale.

Kuna Poola legionäärid maailmasõja vältel olid sõdinud Venemaa vastu, nad pöörasid, pärast venelaste väljakihutamist Poolast ja sattudes vastamisi keskriikidega Poola iseseisvuse küsimustes, püütsid Saksamaa ja Austria-Ungari vastu. Selle tagajärjeks oli, et Poola sõjaväelt osalt relvad võeti ära ja saadeti sõjavangide laagrisse. Marssal Pilsudski aga ühes praeguse kindralstaabi ülema kindral Kazimirz Sosnovskiga paigutati Magdeburi kindlusesse. Austria alla kuuluvad legionäärid saadeti osalt Itaalia väerinnale, osalt nad aga murdsid läbi keskriikide frondist ja ühinesid endistest Vene sõdureist (poolakaist) moodustatud 2. Poola korpusega.

Suurel osal legionääridel läks korda mööduda interneerimisest ja organiseeruda salaorganisatsiooniks **Pow** — Polska Organizacja Wojskowa.

Teine osa Poola sõjavägedest kujunes neist sõjaväelastest, kes vabanesid pärast 1917. a. märtsi-revolutsiooni lagunevatest Vene vägedest. Sel ajal peeti Peterburis Poola rahvusest Vene sõjaväelaste suur koosolek, kus marssal Pilsudski tunnustati moraalseks Poola vägede kõrgeimaks juhiks ja otsustati Vene väkke

kuuluvaist poolakaist Vene pinnal luua Poola väekorpusi. Esimesel niisugusel korpusel, mis organiseeriti Valgeruteenias, võtsid sakslased 1918. aastal relvad ära. Kuid kodumaale jõudes nad astusid, sealsesse sõjaväeorganisatsiooni. 11. mail 1918. aastal süttis lahing selle organisatsiooni ja keskriikide sõjavägede vahel, kus osal poolakaist võeti relvad käest ja nad interneeriti. Enamus sõdureid aga valgus laiali üle kogu Venemaa, ühinedes hiljem kindral Scheligovski vägedega Odessas, Siberi divisjonidega ja osakondadega Murmanis.

Kolmas osa sõjaväest kujunes nendest väeriismetest, kes Saksamaa revolutsiooni ja Austria-Ungari lagunemise järele tulid tagasi kodumaale.

Neist ja veel teisalt tulevaist sõdureist ja Prantsusmaal kindral Halleri kogutud ning 1919. aastal teistega ühinenud osadest kujuneski Poola uus sõjavägi, kelle kindlamaks liitmisele ja juhtimisele asus marssal Pilsudski.

Noorel alles organiseerimisel oleval sõjaväel tuligi pea teha läbi raske katseaeg: 1920. aastal enamlased tungisid Poolasse, kiiresti, endi alla võttes Poola maid. Nende arvulise ülekaalu all pidid Poola väed taganema. Juba vaenlane jõudis üsna pealinna müüride alla. Silmapilk oli väga hädasohtlik. Siis Poola väed marssal Pilsudski juhatusel astusid edasiruttavale vaenlasele vastu. Süttis äge lahing, mis kujunes Poolale võitluseks tugeva vastasega elu ja surma peale. Seal tuli siis ilmsiks Poola vägedes esiisadelt päritud isamaa-armastus ja sõjaline vahvus: Poola väed saavutasid hiilgava võidu. Vaenlane löödi põgenema Visla äärest. Poola iseseisvus oli päästetud. See oli augustikuus 1920. aastal. Vaenlane, veendudes Poola sõjavägede kaitsevõimes, ei võtnudki enam ette uut vallutamiskatset ja järgmisel aastal — 18. märtsil 1921. a. — sõlmi-

Poola husaaride atak Chocimi all 1621. a.

ti Poola-SSSR'i rahuleping ja määrati kindlaks riigi idapiir.

Kui lähedalt ähvardas neil võitlusaastail võoras enamlik hädaoht noore riigi olemasolu, tunnistavad Varssavi kuningate lossis enamlaste püssikuulist purustatud peegel ja sammas — loss seisis enamlaste tule all. Need jäävad tunnistajaiks ja hoiatajaiks ka tulevastelegi põlvedele sellest, kui lähedal vaenlane oli Poola eluvõimet hävitamas.

Kuna marssal Pilsudski isik on lähedalt seotud iseisvusvõitlustega ja paljudel otsustavatel silmapilkudel ta osutus energiliselt tegutsejaks, vähem oma isiku kui rahva huvides, siis ta on võitnud Poola rahva südame. Sellega on seletatav rahva suur lugupidamine marssal Pilsudskist ja ta võrratu austamine.

Kuid kahtlemata siin räägib palju kaasa ka rahva hingeline olukord — sajandeist päritud lootus ja usk rõhutatud Poola rahva vabastaja tulekusse. Niisugusena rahva vaimusilmade ees seisab otse legendaarsena paistev, pühikuks saanud rahvakangelase Kosciuszko kuju. Ja kas ei ole väga palju sarnasust nüüdistel Poola vabadusvõitlustel veidi üle 120 aastat tagasi olnud Kosciuszko-aegsetega? ! See kõik tõstab marssal Pilsudski kui julge ja osava väejuhi ja riigitegelase-diktaatori erilisse aupaistesse, võib-olla kõrgemale ta tõelistest omadustest.

Olgu lõpuks mõni sõna praegusest Poola sõjaväest. Eelarve korras kuulub Poola sõjaväkke 17.100 ohvitseri, 37.000 allohvitseri ja 198.000 sõdurit, kokku 252.100.

See on võrdlemisi madal arv Poola 31-miljonilise rahvaarvu kohta. Kõrgeimaks sõjavägede ülemaks on vabariigi president, kuid vägede sõjaks ettevalmistamine kuulub sõjavägede peainspektori alla, kes ühtlasi on sõjaministri alaliseks asetäitjaks.

Praegu on organiseerimisel ka Poola merevägi. Sõjalaevastik koosneb esialgu 5-est endisest Saksa torpeedopaadist; Prantsusmaal ehitusel on veel 2 konter-torpeedopaati.

Traalerite osakonnal on kaks kahuripaati ja neli traalerit. — Lennuosakond koosneb kahest eskadronist veelennukeist.

Lähimal ajal Poola sõjalaevastik suureneb allveepaatide osakonnaga, missuguseid kolm paati on ehitusel Prantsusmaal.

Peale selle kuuluvad sõjalaevastikku üks õpperistleja, üks õppepurjek, üks torpedo-õppelaev ja üks hüdrograafiline laev. Peale loeteldute on olemas veel jõe-sõjalaevastik.

Poola meri-sõjasadam asub Gdynia sadamas. Nii sadam kui sõjalaevastik on uus. Mereväe juhtide, organiseerijate ja õpetajate ettevalmistamine sünnib Prantsusmaal Toulonis Poola meriväelaste koolis, kust juba tuleval sügisel esimesed mereväelased tulevad kodumaale.

Kuid õppus on käimas ka koolilaevadel. Nende ridade kirjutajale seletati teadjal poolt, et õppus neil laevadel olevat haruldaselt südi ja et meestelt nõutavat äärmist jõupingutust, sest Poola peab oma merekaitsejõude, kuigi alles algaja, kiires korras tõstma meie-aja sõjatehnika vilumuste tasapinnale. **J. Rebane.**

Ärgem unustagem paiku, kus sündis Eesti vabadus.

Kaitseliidu ülema käskkiri.

Uhkusega peame tunnistama, et meie rahvas pole unustanud oma poegi ja tütreid, kes ohverdasid oma kalleima vara — oma elu — selleks, et me võiksime maitsta kuldset vabadust vabal ja rippumatul, kallil ja kaunil kodumaal. Igalpool üle maa kergivad kaunid mälestussambad langenuate austamiseks ja nende tegude meelespidamiseks. Tänu- ja kiiduväärt on see algatus ja selle teostamine. Ta näitab, et Eesti rahvas on teadlik oma vabadusest, on täiel arusaamisest sellest kallist varast, mille lunastasid talle tuhandete langenuate kangelasmeelsus ja miljonid verepiisad.

Kuid üks teine asi näib olevat jäänud siiski unustusse. See on nende lahingväljade mälestamine, kuhu valati need miljonid verepiisad, mis lunastasid meie vabaduse, ja selle joone äramärkimine, kus Eesti rahva kangelasikkus ütles üle kodumaa piiri voolavale punasele voole — „siiaamaani ja mitte kaugemale!“

Ja seda võiks ometigi teha nii lihtsalt ja vähe kulusid nõudvalt. Lihtne põllukivi vasktahvliga või kohapealse kiviraiuja-talumehe poolt valmistatud väike kivist rist, nagu neid leiame tihti oma põldudel ja väljadel Rootsi ajast, väikese lihtsa pealkirjaga „kodanik, siin peatu ja paljasta pea,“ sest siin niisutati verega meie kauni kodumaa mulda ka sinu vabaduse eest“ või midagi sarnast. Ei ole vaja uhkeid mälestussambaid ja hooneid. On küllalt niisugustest lihtsatest, kuid seda tõsisematest märkidest, mis ka tulevastes põlvedes panevad südame soojalt tuksuma ja rinna uhkuses

paisuma, et meie väikesel rahval leidis julgust ja kangelaslikku meelt seista oma vabaduse eest — viimse veretilgani.

Rõhutades eelpool avaldatud mõtteid panem ette kõigile kaitseliidu ja naiskodukaitse juhatustele, pealikele, esinaistele ja üksikuile kaitseliidu liikmeile: võtke kohtade peal enda kätte algatus selles asjas, tehke kindlaks oma ümbruskonnas, kus asuvad meie vabadusvõitluse lahingväljad, kuhu ulatus see kaugeim joon, milleni punane laine jõudis 1918. a. dets. või 1919. a. jaanuaris ja pange liikuma mõte nende kohtade äramärkimiseks. Esikätt oleks seda vaja kõigi I ja II klassi teede ääres, kus liigub rohkem rahvast ja kus need lihtsad, kuid paljuütlevad märgid puutuksid rohkem silma; kuid ka mujal tuleks teha äramärkimisi. Hea oleks, kui neid märke saaks püstitada just säärasse kohta, kuhu võiks viia malevlasi õppustele, laagresse jne., pidades silmas seejuures, et vabadussõja ajalooline tõde selle all ei kannataks.

Lootes, et minu ettepanek leiab igalpool sooja vastukõla ja paneb tema teostamiseks liikuma kogu meie suure pere, soovin jõudu ja edu sellele ettevõttele ja ettevõtte teostajaile.

Tulevased põlved saavad teid tänutundega südames alati mälestama.

**J. Maide, kolonel-leitnant,
kaitseliidu ülem k. t.**

Hall hobune.

Vambo vesie.

Sõjas oli armas haljas mõõka,
kallis kangepea hobune.

Vahtriku talu koplis sööb hall hobune. Sööb ja sügab kaela sammeldunud aiahirrel. Teised käristavad põllul kõrreküundi, siin aga üsna priske loom vedeleb koplis. Ja kuidas seda halli veel hellitatakse! Perepoeg lõunale tulles läheb kohe kopli ja hakkab jutlema nagu vana sõbraga. Et kuidas, kas „Sellul“ ikka süüa jätkub? Kas vallatumad külapoisid pole tulnud hobusekest tülitama jne? „Sellu“ kuuleb pere-mehe häält ja läheneb varsa virkusega.

Saab tüki leiba ja seda mugides on loomal mõnus tunda perepoja kätt patsutamast oma kaelal.

Vahtriku perenaine ütleb: „Eks see meie poiss seda halli silita ja suksuta alati. Nad on vanad sõjaseilsilised. Vana tark loom. Päästis poisi elu, ega teda muidu pensionil peeta. Anton teeb teisega veel praegugi mõnikord maailmattu manöövrit. Hüppab hallile selga ja hõikab: „Sellu, sõida!“ Oh sa pühadevahe, kuidas va' hall siis edasi kihutab! Aga katsugu keegi võõras talle läheneda või selga istuda! Mitte kättki ei lase panna selja peale. Vihub tagant üles nagu hull.“

Mind huvitab küsimus, kuidas päästis too hall hobune Vahtriku perepoja elu.

„Kas teenisite vabadussõja ajal ratsaväes?“

„Ei, ma teenisin soomusrongil,“ vastab Vahtriku Anton. Mina ei saa aga aru, kuidas võib üks hobune päästa soomusronglase elu.

„Seda asja peab jutustama algusest ja otsast peale,“ seletab perepoeg. „Lugu algab nii, et ma langesin vang. Tegime soomusrongilt dessandi ja mind määrati piilurite hulka. Sõjas aga juhtub sageli ootamata kallaletunge. Liigid metsas, ümbruses on kõik

vait ja vaga, äkki kuulipilduja tat-tat-tat, püssid pliks ja plaks. Kõrvalt langeb kaasvõitleja, sul endal sumiseb kuulide parv ümber pea nagu mesilaspere. Haarad püssi ja kõrvetatad hea õnne peale mõne käraka sinna, kus arvad olevat vaenlase, samas kuulled kära seljataga. Ümberhaarang, muudkui vaja vastase ringist murda läbi enne kui nad koonduvad. Teemegi hiiglama kisa ja tormame vastasele peale. Punased plagavad nii mis männik müdiseb, aga üks juhuslik kuul...“ Või oli see siiski sihitud mulle, aga jalga ta sähvas nagu kuumutatud ora. Ei saa enam joosta. Muudkui limsti, limsti... kaugele sa niiviisi jõuad. Nii ma vigase jalaga punastele pihku jäingi. Polnud enam padroneid ja mis sa käsitsi lööd, kui vänt valutab all kui kurivaim.

Kas arvate, et mind punaste laagris tervitati sõbralikult?? Oh ei! Vahiti kõõrdisilmi, mõnitati: „Soomusronglane, haa? Sulle, poisu, põletatakse kohe kamalatäis kuule naha vahele. Enne aga pinnib komissar sult teateid. Ah ei usu või? Kannata, kannata, komissar Karpov oskab elevandigi panna häälitsema, sinult võtab ta välja kõik, mis tahab.“

Ma tean, et pole oodata head. Tulgu aga, mis tuleb, minult nad midagi kuulda ei saa. Soomusronglasel pole punaste pool oodata muud kui surma, see pärast olen kurt ja tumm juba enne, kui vaikin igaveseks.

Kord sähvas pähe mõte, et kas siis pole enam mingit pääsu? See mõte osutus aga naeruväärseks. See on vaid seiklusromaanides nii, et kangelane pääseb alati siis, kui hädaoht on kõige suurem. Tegelikus

elus, eriti sõjas ja minu praeguses olukorras, pole aga väljavaateid põgenemiseks ega ellujäämiseks. Kuigi meie omad tungiksid punastele äkki kallale, nii palju aega leidub neil ikkagi, et vangid tappa maha enne kui pistavad plagama.

Nende staap asus kuski saeveski hoones. Siia saabus parajasti salk punaväelasi, kes töid hobuseid. Punasel ratsasalgal oli võitluses olnud raskeid kaotusi, seepärast rekvireeriti küladest hobuseid. Ratsaväelased valisid nende hulgast uusi langenud loomade asemele.

„Tublid loomad kõik, peale ühe, see saatana setuk ei võta kuidagi meest selga,“ ütles salga juht. Ma vaatasin ja tundsin oma halli. Vaene „Sellu“, mõtlesin, ka sina oled vaenlase võimu all... Tean, tean, et sa ei võta võõrast inimest selga. Jää aga kindlaks! Me jääme mõlemad kindlaks kuni lõpuni.

„Sellu“ näis nagu mu mõtteid mõistvat. Ta selged silmad olid pöördunud mulle. Tahtis lähenedagi mulle, aga punaväelane rahmas teda suuraust ja müras:

„Kuhu sa, kõntjal, kipud!“

„Mis lori see on, et hobune ei võta meest selga,“ rääkis üks tõmbi ninaga punaväelane, „Ameerikas tehakse metshobusedki taltsaks, te ei saa sellest küla setukast jagu. Oota, ma pistan talle sadula selga!“

Punaväelane tõi sadula. Teised asusid ümber ringi vaatama, mis naljast välja tuleb. Jäid seisatama ka minu saatjad. Hea küll, eks minulgi ole huvitav näha, kuidas „Sellu“ punastele teeb säru. Saab enne surma naljagi näha.

Niipea kui sadul puudutas „Sellu“ selga, tegi loom metsiku hüppe. Tõmpnina lendas kõige sadulaga lumme. Mees vihastus.

„Siduge saadanal saba puu külge ja äsage püssi-päraga vastu koibi, kui ta hakkab kepslema!“ käsutas saduldaja. Nüüd asuski mitu meest hobusele manu. Ta pea tiriti kõrgele puu oksa, saba seoti männitüvi külge. Sadul suruti vägisi selga. Tõmpnina ronis sadulasse ja käsutas: „Laske nüüd see mära-näru lahti! Ma näitan, kuidas künniloomast tehakse ratsahobune.“

„Sellu“ kiskus kaela kõveraks ja hoidis pea ligi maad, ehkki ratsanik teda suuraudadest kõigest jõust tiris ülespoole. Selg küüru tõmbunud, sõõrmed avali, nii jooksis hobune paarkümmend sammu edasi, siis hakkas ta aga järsku tagant üles lööma ja keeritles vahete-vahel kiiresti nagu koer, kes püüab oma saba.

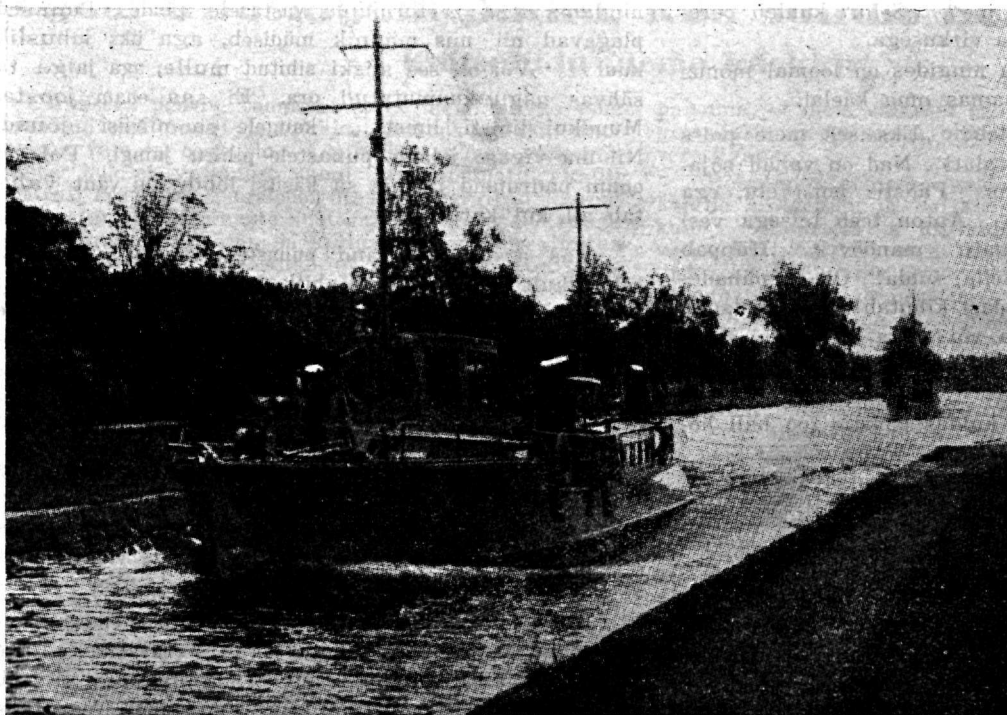
„Küllap su tantsuhimu kaob,“ rõõmustas ratsutaja, „küll ma sinust veel sõjaratsu välja koolitan. No tantsi, tantsi!“

Ta lõi piitsaga tugeva hoobi loomale kõhu alla. See osutus aga liig suureks ergutuseks sellisele hobusele nagu oli meie „Sellu“. Hobune hüppas kõige nelja jala peal kõrgele. Hüppas korduvalt ja rappus kehast nii, et punaväelane end suuri vaevu suutis hoida sadulas. Pealtvaatajad naersid nii, et mets mürises. Kära peale ilmus ühe hoone uksele kõrgekasvuline mehe-lõngard, nahkpintsak seljas ja suur revolver vööl. Mehe nägu kattis punakas habemeriibats ja tal oli nii õhuke nina, et valgus paistis läbi.

„Mis tsirkust siin mängitakse?“ küsis nahkpintsakus mees.

„Õpetame uut hobust, seltsimees komissar,“ vastati. See oligi siis too kange ja kuri mees, kellega mul varsti oleks tulnud teha tegemist, aga saatus tah- tisi teisiti.

Parajasti, kui komissar astus meeste ringi keske-

Soome suojeluskunta, olles mitmeti paremas seisukorras Eesti kaitseliidust, omab muu hulgas ka iseseisva laevastiku. Meie pildil Soome kaitseliidu „lipulaev“ täie käigu juures.

le, viskas „Sellu“ oma ratsaniku korduvalt sadulast maha. Tõmpnina hõõrus haiget saanud põlve, ise kirus:

„Kuradima hobusekonn! Vean kihla, et tema seljas ei seisa isegi Budjonnoi.“

„No sinule sobiks ratsutamiseks kõige paremini eesel,“ sähvas komissar Karpov. „Ise tahad olla punane ratsanik, aga kõssutad sadulas nagu tsaariaegne postipoiss vankri pukis. Hobune suskab kord tagant üles, sina supsti lumme. Oled käpard!“

Tõmpnina tahtis enda vabanduseks midagi öelda, aga komissar kähvatas: „Vait! Tooge hobune siia, ma näitan, kuidas harjumatu loom ratsutamiseks sisse rihtida tuleb.“

Toodigi hobune ette. Komissar katsus kõigepealt meelitusega. Hakkas „Sellul“ kaela silitama, ise tegi ikka hoo ja hoo.

„Sellu“ aga liigutas kõrvu ja rahmas hammastega silitaja käe järele. Komissari nahkkinda sõrm jäi tagedale loomale hammaste vahele.

„Ah niisuke sa oled!“ sisistas komissar. „Kui heaga ei taha, eks katsume siis kurjaga.“

Ta hüppas järsku sadulasse ja hakkas hobuse suud ohjadest tirides saagima. Saagis nii, et „Sellu“ ei saanud enam pead maha suruda. Komissar naeris.

„Juba lõuad pehmed, mis? Nüüd teeme ühe ilusa sõidu: hopp...!“

Ta surus teravad kannuksed järsku hobusele kint-sudesse. Loom kargas tagumistele jalgadele püsti nagu küünal, komissar kukkus sadulast välja. Punaväelaste näod olid tõsised, kui püüdsid kinni nortsuva hobuse. Kus sa tohid naerda, kui ülemus lendab uperpalli. Mina aga ei suutnud naeru pidada. Komissari üüriv pilk peatus mu näol.

„Paljastad hambaid? Kes see niisuke on?“

„Valgete soomusronglane, seltsimees komissar,“ tutvustasid mind punaväelased. Komissar pilitas silmi. Ta õhuke nina hakkas punetama nagu kuke hari. Siis pistis kisama: „Seina ääre! Laske tal ka teine jalg sodiks! Kelle kuradi loaga sa irvitad, mis? Ja teie, milleks vang siin vahib, ah? Laske kohe maha! Stopp! Ma mõtlesin teisiti. See valgete võsu arvas heaks naerda, kui hobune, kurat söögu selle setuka, mu sadulast välja viskas. Ta naeris jah, ma nägin selgesti. Las, ta siis ise katsub, kui hea on sadulas istuda, hehee. Tooge see hall koletis siia!“

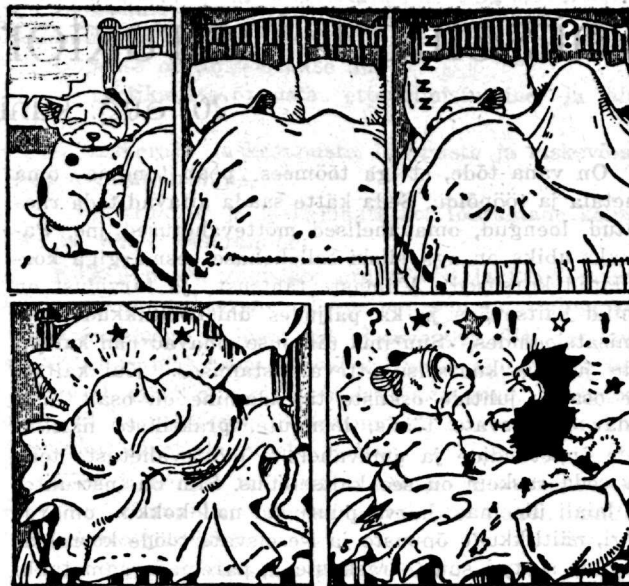
Komissar naeris ees ja punaväelased aitasid kaasa. Neile pakkus lõbu juba see ettekujutus, kuidas ma haavatud jalaga hüplen sadulas ja lendan tingimata juba esimesel minutil ülekaela.

Jah, mehed naersid ja ka mina naersin südames, sest mulle saabus pääsmisvõimalus.

Tõmbasin käega kergelt „Sellul“ üle kaela. Hobune rahustus kohe. Ta tundis oma peremehe.

„Tee, et saad sadulasse!“ kärkis komissar. „Või ootad, kuni käsin sind täägiga tagant torgata?“

„Küllap poiss pudeneb lumme juba enne, kui tagumiku saab sadulasse,“ turtsus tõmpnina, kel oli see-

Kui Bonzo on unine.

pärast heameel, et peale tema ka teised hobusest jagu ei saa.

Ma vaatasin hetkeks ringi. Paremalt oli tihe männik, tagapool saeveskihooned, vasemal ja ees aga tihe punaväelaste ring. Teed põgenemiseks öieti ei olnud, aga põgenema me „Selluga“ pidime. Teisiti siin toimida ei olnud mõtet.

Sain kuidagi sadulasse ja haarsin ohjad. Siis hüüdsin oma armsale hobusele: „Sellu“, söida! Ja „Sellu“ pühkis minema nagu maruhoog. Kuulsin komissari kära ja käsutussõnu, nägin, kuidas paar punaväelast jäid lumme tallatult püherdama, siis paukusid püssid ja kuule sadas meie ümber nagu rahet. Meie sõit oli niivõrra kiire, et laskekaugusest varsti väljusime. Ehkki olime esialgu pääsnud, pidime arvestama ikkagi tagaajamisega, seepärast tuli kiirsõitu jätkata.

Ja „Sellu“ ei lasknudki end sundida. Olid tal tuntud metsateedki, mis viisid Vahtriku tallu.

Mul ei tulnud seda meelega, et kodu asub vaenlastest vallutatud maa-alal ja me võime sõita otsekohe punastele uuesti sülle.

Õnneks oli kodutare vaenlastest puhas ja ta jäigi puhtaks, sest juba järgneval päeval ajasid meie rahvaväelased punaste salgad ümbrusest minema. Ma võisin jääda oma jalga ravima ja „Sellu“ võis jällegi söime ääres rahulikult süüa.

Nii Vahtriku perepoja jutustus. Nüüd mõistan täiesti, miks seda halli hobust nii kõrgelt hinnatakse ja hellitatakse. Teda ei rakendata vanaduspäevil tööle, võib koplis süüa ja kaela sügada kuni jätkub elu.

Ja küllap Vahtrikul veel aastakümnete pärast räägitakse hallist hobusest, kes kandis kord vaenupäevil koju vaenlase laagrist oma noore peremehe.

Kaitseliidu instruktorite täienduskursused

26. aug. kuni 7. sept. s. a.

On vana tõde, et iga töömees peab tundma oma ametala ja tööpõldu. Seda kätte saada aitavad teda raamatud, loengud, omavahelised mõttevahetused jne. Parimaks abiks on aga siiski sellekohase eesmärgiga korraldatud kursused. Viimaste tähtsust ja tarvidust on tuntud kaitseväes ja ka paljudes ühiskondlikkudes organisatsioonides. Suurima tähtsuse omavad nad kaitseliidu juhtiva koosseisu ettevalmistamises. Kui kaitseväge osades juhtide oskuste täiendamine on osalt läbi viidav iseseisvate tööde, loengute, praktiliste näitlikkude õppetundide ja omavaheliste mõttevahetuste teel, siis seda raskem on see kaitseliidus. Siin on instruktorid laiali üle maa, harva puutuvad nad kokku omavahelgi, näitlikkude õppuste ja iseseisvate tööde korraldamine on seotud suurte raskustega, paremad raamatudki pole kättesaadavad oma kalliduse tõttu. Aastaid läbi peavad instruktorid oma teadmisi ja kogemusi jagama välja, kuna uute juurevooluks puuduvad võimalused ja allikadki. Ei ole siis ülearune, kui instruktorid aastas paariks nädalaks oma igapäevselt töölt lahkuvad, et oma silmaringi laiendada ja omandada uusi oskusi.

Kursusi kaitseliidu instruktooreile on korraldatud peaaegu igal aastal. Nagu iga tegevusala evolutsioneerub,

möödunud sündmustikku ja tegevusse süvenedes, uurides, analüüsides, eraldades häid ja halbu külgi leiame uusi lahendusteid, uusi ideid, uusi õpiseid, mis vajavad ellurakendamist, nii on sündinud ka kaitseliidu instruktorite ettevalmistuse täiendamisega. Veel möödunud aastal olid korraldatud kursused, kus õppekavas olid taktika, laskeasjandus ja sportimine. Paari nädalaga aga ei jõua kõiki neid aineid käsitada nii, et nad igal alal annaksid terviku. Käesoleval aastal eraldati kursused — suvel korraldati kursus kehalise kasvatusel alal ja sügise alul — taktika ning laskeasjanduse alal. See samm oli vastuvõetav ja otstarbekohane.

Möödunud kursuste eesmärgiks oli:

— Täiendada instruktorite taktikalisi teadmisi ja jalgväe eeskirja II osa tundmist taktiliste ülesannete lahendamise teel maastikul kompanii tegevuse ulatuses;

— õpetada kätte instruktooreile need laskeasjanduslikud põhialused, mis peab teadma instruktor kui õpetaja ja mis peab teadma iga kaitseliitlane-laskur. Need sisaldavad relva ja laskemoona põhjalikku tundmist ja relva vähemaid parandusi ning laskuri tehnilist ettevalmistust;

— anda instruktooreile juhatust ja kogemusi takti-

Kaitseliidu instruktorite täienduskursusest osavõtjad ühes kursuse õppejõudude ja kaitseliidu ülema kindral J. Roskaga (keskel).

A 11: Kursandid töö juures.

kaliste ning laskeasjandusliikude õppuste organiseerimiseks.

Taktika alal lahendati maastikul:

- kompanii kaitselahing,
- kompanii pealetungilahing ja
- luurpatrulli tegevus.

Paralleelselt kompanii tegevusega lahendati side-me, pioneeride ja raskekuulip. tegevus, laskemoonaga varustamine ja haavatute evakueerimine lahingväljalt, mis kõik kokku loob kompanii lahingulise tegevuse terviku.

Relva tundmises võeti läbi:

- relva ja laskemoona valmistamise täpsus ning lubatud kõrvalekaldumised mõõtudes,
- relva juures ilmnevad defektid, nende mõju laskeabavusele, defektide äratundmine ja kõrvaldamine ning vähemad parandused.

— tähelepanekuid kaitseliidus tarvitusel olevatest relvadest ja laskemoonast,

— võistluspüssid ja laskemoon,

— relva korrashoidmine, puhastamine ja määrded.

Laskuri tehnilise ettevalmistuse alal:

- laskeasendid ja nende tähtsus,
- sihtpunkti valik, sihtimine ja kukepäätmine,

— laskuri tehnilise ettevalmistuse käik, selle korraldamine ja tegelik laskmine.

Õppuste organiseerimise alal:

— taktikaliste õppuste ettevalmistamine ja läbi viimine,

— laskeraja, laskeõppuste, laskmiste ja laskevõistluste organiseerimine,

— instruktori ja laskejuhatajate tööriistade komplekt ja nende kasutamine.

Kõik õppused viidi läbi praktiliselt ja katsete teel, kusjuures instruktoreile oli võimaldatud lai isetegevus.

Kursuslased kriipsutasid üksmeelselt alla, et kursuste kavas oliq tabavalt valitud need ained, mis instruktoreil õppetöö juures hädavajalised, seejuures ei olnud ka õppekava ülekoormatud, mis ei oleks võimaldanud süveneda ainete sisusse.

Tööd kursustel tehti suure õhina ja armastusega. Kasutati silmapilke, et end täiendada aladel, milles tunti olevat puudulik.

Kui kõnelda kursuste kasust, siis ei tohi unustada märkimast seda tähtsust, mis on mitmest Eestimaa nurgast kokkukogunenud instruktorite ühiselamisel, üksteise tundmaõppimisel ja omavahelisel mõttevahetusel.

TOIMETUSELE SAADETUD KIRJANDUS.

Jules Verne: Saladuslik saar.

Tõlkinud A. Ainomäe. Romaan hulga piltidega, 619 lk., hind broš. paremal paberil 8. kr. 50 s., harilikul paberil 7 kr., Eesti Kirjanduse Seltsi kirjastus, 1929.

„Saladuslik saar“ on jutustis viie mehe kummalist reisist õhkpallis täiesti tundmatule saarekesele keset laia Vaikset ookeani. Siin, eemal kõigist omataolisist ja suletud väljaspoole kultuurmaailma hüvesid, asutavad need viis vaprat inimest „ei millestki“, nagu nad ise ütlevad, „peale jumala looduse ja enda viie meele ja kahe käe“ peaaegu meieaja moodsa kultuuriga asundise elektri, tehaste ja tööstusega. Ning meid paneb imestama, milline tööarmastus ja tõemeel juhivad neid kõigist hüljatud inimlapsi, kes paratamatult on summitud elama täiesti omaette ja keda aitab välja igast raskemastki olukorrast nende kaaluv mõistus, töötahe ja armastus isamaa vastu. See on käesoleva romaani kandepind: siin paneb autor uskuma, et inimese abimehed asuvad ta „peas ja põues“ — ta mõistuses ja tundeallas! Autor loob siin omapärase romantismi, täis Edison'i leiutamisaajajärgu vaimu, edukalt asendades usu imetegevusse teaduste kõikvõimsa jõuga, mis ühenduses isamaa-armastusega paneb üksiku tarvitama oma mõistust ja oskust üldsuse kasuks, kuigi igauks esikätt ise vajab neid üldisi hüvesid.

A. Saal: „Hilda“.

Ajalooline jutustus XIV aastasajast. 180 lk. Hind 1 kr., iluköites 1. kr. 50 s.

Eesti Kirjanduse Seltsi kirjastus Tartus 1929. a.

A. Saali „Hilda“ tegevus on samast ajajärgust, kust Bornhöhe „Tasujagi“, ainult, et siin ei ole tegemist ülemaailmse mässuga, vaid kujutatakse tolaeagset olukorda üksikus maanurgas, kus vastastikku seisavad üheltpoolt võimupime mõisnik oma loomalikkude käsi-

lastega ning teiselt poolt inimvabaduse eest võitlevad eestlased. Võitluse algatajaks ja tekitajaks on oma ümbrusest ja ajast ülekuüniv Viboane. Tema püüded on kodumurgast kaugemale ulatuvad, kuid neid ainult vihatakse, kuna jutustuse peasisu koondub kolme isiku — Viboane — Hilda — Viida — võitluse ümber mõisa võimumeestega. Hilda isik on selles võitluses kesken-dav lüli: ta elab mõisas, on ise mõisnikkude killast, kuid oma sisemuses elab kaasa rõhutuule ja teotseb viimaste huvide.

A. Saal on käesoleva jutustuse kirjutanud koondatult, puuduvad venitavad lisandused ning kogu sündmustik areneb jõudsalt. A. Saali töid on hinnanud eriti vanema-maitselised lugejad. „Hilda“ ei valmista neile pettumust, sest kes on osanud lugu pidada „Vambolast“, „Aitast“ ja „Leilist“, see leiab olevat väärtusliku ka „Hilda“.

Botaanika oskussõnastik. Eesti Kirjanduse Seltsi kirjastus, 60 lhk., hind 1 kr. 75 s. Raamatus on 2300 oskussõna Saksa, Ladina, Vene ja Eesti keeles.

Esimesi katseid botaanika alal tarvitada eestikeelseid oskussõnu tegi Ed. Fr. Lossius juba 1853. a., see on 76 a. tagasi, oma „Koliramatuse Kolmas jaggu“. „Õppetuse Jumala lomast, mis Ma peal on“. Märksalt täiendas seda oskussõnade hulka Joh. Kunder oma loodusloolistes raamatutes („Veikene looduse õpetus Eesti alamatele koolidele“. Tartus 1879. „Looduse õpetus koolmeistritele ja koolidele“ Tartus 1882. jne.). Need jäid püsima kuni Eesti iseseisvuseni. Siis loodi eestikeelne kool ja muuseas tuli ka loodusloolistest oskussõnadest suur puudus. Kunderi oskussõnu püüdis vahepeal täiendada Eesti üliõpilaste seltsi loodusteaduse osakond, korjates rahvakeelseid oskussõnu üle maa. mille tulemusena 1918. aastal võeti tarvitamisele üle 1000 oskussõna.

Selle käsiraamatu ilmumisega rikastub meie keele tagavara jälle terve rea uute sõnadega.

(Järg lhk. 1042).

«RATSAMEES ON KÕIGE EES...»

Ratsaspordi edust ja arenemisest kaitseliidus.

Liginemas on ratsameeste suurpäevad — 27., 28. ja 29. september — mil peetakse Tallinna hipodroomil esimesed suuremad üleriiklikud rahvusvahelised ratsavõistlused. Eelseisvaist ratsavõistlustest võtavad osa omamaalt: kaitseväge, kaitseliit ja ratsapolitsei, kuna välismailt — Soomest ja Lätist — on palutud osa võtma samuti kaitseväge ja kaitseliidu esindajaid. Võib juba näha ette, et eelseisvad võistlused on suure konkurentsi tõttu kaunis kibedad, teisest küljest nad pakuvad aga ratsaspordi harrastajatele tõsist huvi.

Iseäranis huvitavaks teeb võistlused asjaolu, et kõik võistlejad on jagatud oma võimete kohaselt mitmesse klassi, kuna teisest küljest ka madalama klassi meestele on jäetud võimalus võistelda kõrgemas klassis. Nii on A-klass määratud rahvusvaheliseks ja ühes sellega ka kõrgemaks ning raskemaks klassiks. A-klassis on võimaldatud võistelda igale võistlejale, kes aga

soovib. B-klass on ohvitseride klass. B-klassis võistlevad kaitseväge, kaitseliidu ja politsei ohvitserid. Kaitseliidu ohvitseride kohtadel teenivaike allohvitseridele on jäetud õigus, isegi soovitatud, võistelda B, s. o. ohvitseride klassis. C-klass on jäetud k.-väe, kaitseliidu ja ratsapolitsei allohvitseridele ja reameestele ühiselt. Peale üldklassidesse jagamist on veel puhtomavahelised võistlused, nagu kaitseliidu omavaheline, ratsapolitsei omavaheline jne. Vaheaegadel suurema huvi pakkumise mõttes demonstreerivad paremad hipodroomi traavlid traavijookse.

Võistluste võitjate kroonimiseks on pandud välja palju väärtuslikke auhindu, nii ränd- kui ka isiklikke. Kuna auhindu saavad parimad ratsamehed kiireimatel hobustel, on praegusel ajal üle kogu maa käimas eelvõistlused, et leida ja saata välja oma väärilised esindajad.

Ülal vasakul: Viljandi patarei veltveebel Andres Taakel' omandas Sakalamaa ratsavõistlustel 8. IX 29. a. galopivõistlustel ja härdelesõidus I-sed kohad. Ülal paremal: Läänemaa ratsavõistlustelt 1. IX 29. a. Mõõgaga raiujate väljasõit. Eel sõidab pealik Perna (×). All: Läänemaa maleva ratsavõistlustelt 1. IX 29. a. Ratsaväe inspektor kindral Jonson (×) annab edasi rändauhinda ratsaväe parimale ratsanikule pealik Perna'le.

Grupp Sakalamaa maleva ratsanikke ratsapäeval 8. IX 29. a.

Ka kaitseliidu ratsameeste peres on kohati käimas hobuste treening ning meeste harjutused. Peetakse „ratsapäevi“, korraldatakse võistlusi, mis oleksid eelvõistlusteks suurvõistlustele. Siinkohal ei saa öelda, et meie kaitseliitlased oleksid nõnda optimistlikus meeleolus ja loodaksid suurtele võitudele. Ei sugugi! Me teame, et praegusel momendil oleme oma üldtasapinnaga nõnda-öelda lapsekingades, muidugi välja arvatud üksikud mehed. Teisest küljest teame ka, et kaitseliidu ratsameeste pere seisab koos peamiselt põllumeestest, kes ka oma põlluhobustega tulevad võistlema. Seepärast ei võigi me igal alal ja täiel määral võistelda kaitsevägega ja välismaa parimate esindajatega. Kuid võistluste korraldajad on jä nud meile erinumbrid (samuti ka ratsapolitseile), kus me omavahel võistleme. Mõned ehk küsivad, mispärast siis meie mehed sõidavad välja ja hakkavad võistlema endast tugevama vastasega? Kas viimaks selleks, et teistele teha nalja? Seda küll mitte. Kaitseliidust esineb ligikaudu 20 parimat meest, mehed, kes on enne näidanud oma võimeid ja täitnud üleriiklikkude võistluste nõuetavad normid. Need mehed võistlevad kaasa, tutvuvad suuremate võistlustega, hangivad kogemusi ja oskusi, kuid peasi — viivad kaasa võistlustelt sädemekese, mis kodukülas tulena hakkab loitma ja võib-olla juba lähimal ajal annab hoopis teise pildi kaitseliidu ratsameeste väljaõppest ja võimeist.

Ei saa vaikides minna mööda asjaolust, et ratsamehe väljaõpe on kaugelt raskem kui teistel väeliikidel, ratsasportlase oma seda enam. Vähe on üksiku mehe eeskujulikust väljaõppest, vähe on ratsaniku vaimlistest ja füüsilistest omadustest, ratsamehele on veel vaja ta hobuse väljaõpet. On vaja arusaamist, on vaja ühist, tihedat koostööd. On seda seni suudetud teha

ja osaltki suudetud saada kätte, siis tuleb see kirjutada malevlaste õppe vajadusest tõsise arusaamise, samuti ka suure heatahtlikkuse arvele.

Praegu elame üle ratsameeste väljaõppes põhimõttelist ülemineku aega. Loobume põhimõtteliselt vana-dest meetoditest ja asume uute juure. On mindud välja põhimõttest, et lisaks kõigele muule õppetund peab olema ka huvitav ja kaasakiskuv, peab malevlasi tõmbama ligi. Endise üksluisu „vahetussõidu“ asemel maneežis kergib esikohale vabasõit, kus instruktor samuti annab juhtnööre ja näpunäiteid; rohkem maastikusõitu ja lõppeks, mis eriti õppused teeb huvitavaks ja juuretõmbavaks, omavahelised kohalikud ratsavõistlused, samuti ka suuremad jõuproovimised malevais „ratsapäevade“ näol. Viimaseid põhimõtteid on hakatud kaitseliidus teostama juba tänavu kevadest peale; ka tagajärjed ei ole endid jätnud avaldamata. Igal pool, kus on peetud ratsapäevi, on märgata elevust, huvi ja poolehoidu võistluste vastu.

Esimeseks ratsapäeva korraldajaks k. a. osutus Järvamaa malev, kus ka üldiselt ratsameeste lipp lehvib õige kõrgel ning ratsameeste pere oli kõige tugevam. Ilm oli ilus, rahva osavõtt suur ja soe. „Ratsapäeva võib lugeda kõigiti kordaläinuks. Järgmistena pidasid ratsapäevi Läänemaa malevast „Lääne üksik eskadron“ ja Sakalamaa malev Viljandi linnas. „Lääne üksiku eskadroni“ ratsavõistlused peeti 1. septembril s. a. Loodna mõisas. Võistlustel viibis ka ratsaväe inspektor kindral Jonson, kes sütitava kõnega pärast võistlusi pöördus ratsameeste poole ja isiklikult võitjatele jagas auhindu. Parimaks ratsanikuks Läänemaa maleva ratsapäeval osutus pealik Perna. Üksikuil aladel tulid kohtadele: galopivõistluses — Leitel (I), Proudu ja Luts; takistussõidus — Sild (I), Kukk ja Perna;

mõõgaga raiumises — Perna (I), Limm ja Tort; piigiga torkamises — Kukk (I), Tort ja Luts; voltiseerimises ja džigiteerimises — Perna (I), Mäeman ning Sild ja Tort (tasavägised). Sakalamaa ratsavõistlused peeti 8. septembril. Ilm oli külm ja tuuline, mis avaldas ka oma mõju. Üldiselt oli Sakalamaa meestel kibedam võistlus kui mujal, sest tuli võistelda kohalikkude kaitseväelastega-suurtükimeestega. Viimased on aga juba tuntud endistelt üleriiklikudelt ratsavõistlustelt, sest nii mõnigi esimene üleriiklik auhind on Viljandi suurtükimeeste käes.

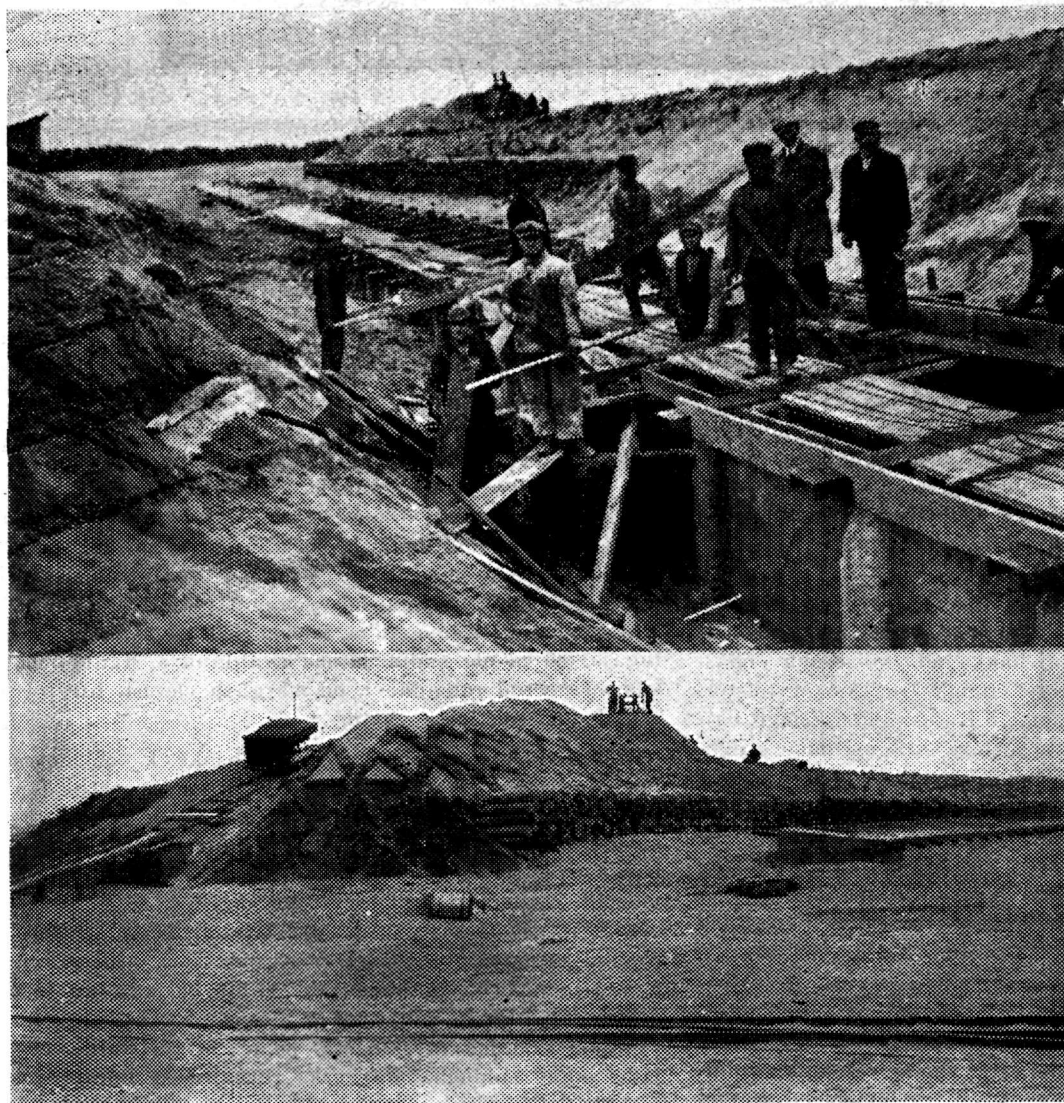
Kaitseliit pidi siin küll andma alla. Ta võitis kaitseväge ainult teatesõidus. Kaitseliitlastest tulid koh-

tadele: takistussõidus — Rennit (I), Müür ja Keerig; terarelva käsitamises — Keerig (I), Tiidemann ja Müür; härdelsõidus — Taakel (I), Keerig ja Rennit; teatesõidus võitis keskmalevkonna II ratsakomando meeskond, koosseisus: Laar, Keerig ja Kullamaa.

Malevate ratsapäevadel kohtadele tulnud kaitseliitlased esinevad ka suuremalt jaolt Tallinnas üleriiklikkudel võistlustel. Nende esimeste pioneeride vaevarikas ja püsivust nõudev töö ei ole jäetud tähele panemata. Nimelt määras nendele kaitseliidu ülem nägusaid mälestusmärke eriauhindade näol. Ütleme osavõtjalle: „Head edu“, pidades meeles, et „hea hakkamine on pool võitu!“

L.

Tallinna malev saab moodsa lasketiiru.

Lasketiiru ehitamiseks on paratamatult vajaline oma lasketiiru olemasolu, kus lasketiir sportlased-malevlaste takistamatult igal ajal võiksid treeneerida ja arendada oma võimeid paremaks laskuriks kujunemise sihis. Kahjuks on aga kaitseliitlased kuuni tänini pidanud püsima allüürniku osas, s. t. kasutama kaitseväge lasketiire, missugune nähe tunduvalt on pidurdanud kaitseliidu võimeliste laskurite edasijõudu.

Et kõrvaldada nimetatud puudusi, hakkas k. l. Tallinna malev juba mõningat aega tagasi hauduma oma lasketiiru ehitamise mõtet. Ehkki tollel kavatsusel alul näis puuduvat igasugune reaalsem tagapõhi, lõpuks ometi jõuti kõikide takistuste kiuste niikaugele, et võidi teha eeltöödega algust. Ehitatav tiir läheb maksma umbes 10 miljonit senti ja asub Nõmmel Mustamäe all. Esimene osa tiirust — 200 meetri distantis — on juba valmis saamas. Üldse tuleb laske-

tiir moodsaime Balti riikides ja selle kasutamisele asudes on kindlasti oodata kaitseliidu lasketiiru tõusu. Meie pildil Mustamäe lasketiiru ehitamine. Ülal — varjude katmine, all — liivast kaitsevalli ehitamine.

VÄÄRIIA

Lahingus Landeswehri vastu langenud Eesti sõdurite ausamba avamine Lätis 19. augustil 1929. a. Valged ristikesed näitavad võõras mullas puhkavate Eesti sõdurite haudu.

Puhka rahu võõras mullas.

Läti kaitseliit püstitas Eesti kangelastele mälestussamba.

Käesoleva aasta 19. augustil avati Salaspilsi külas Lätimaal pühaliku ja taçasihoidliku pidulikusega nägus mälestussammas Salaspilsi lähedal langenud Eesti sõduritele. Mälestussamba püstitamine sündis täiesti kohaliku kaitseliidu algatusel, kelle ridadesi üksikud isikud samba püstitamise eeltööde tegemise võtsid endile südameasjaks. Eriti suured teened sel alal on aiasarõsi kohalikul rühmaülemal Janis Petersonil, kes 1919. aast. võitles Salaspilsi kalmistule maetud Eesti sõduritega rind-rinna kõrval. Tema initsiaalivil ja organisierimisel viidiigi asi niikaugele, et mälestussamba püstitamise mõte kohaliku kaitseliidu organisatsioonil poolt sai teoks ja viidi läbi võrdlemisi lühikese aja kestes.

Mälestussamba avamisele oli kogunenud rohkel arvul kohalikke elanikke ja kaitseliitlasi lähemast ja kaugemast ümbrusest. Kohale oli ilmunud ka Eesti kindral-konsul Riias hra Mõlder.

Vaimuliku talituse järele peeti valgete ristikesteiga kaunistatud haudade juures rida süütavaid kõnesid, tuletades meele Eesti kangelaste õilsaid vägitegusid Lätis ja Eestisse tunginud Landeswehri purustamisel.

Üldse on kohalikule kalmistule maetud 10 Eesti sõdurit, nendest on kolme põrm toodud kodumaale, nii et praegu värskes mälestussamba ümber valendab seitse risti — seitse kangelast puhkab siin oma igavest und.

Olgu kerge neile võõras muld!

«Saue lahing» 12. ja 13. oktoobril.

Kaitseliidu taktikalised õppused «Saue lahing» Tallinna-Harju-Lääne malevate vahel tulevad tänavu pidamisele 12. ja 13. oktoobril samadel positsioonidel, kus toimus läinudaastane «Keila sõda».

Malevlaste ringkonnas tuntakse nimetatud harjutusvõistluse kohta suurt huvi, kuna mõõdunud aasta «sõda» suutis osavõtjate ringkonnas suurt huvi äratada.

Esimesed Valgeristi kavalerid.

Kaitseliidu keskjuhatus otsuse järele 30. augustist s. a. annetatakse alljärgnevaile kaitseliitlastele Viru malevast nende teeneterikka töö ja tegevuse eest kaitseliidu kaasuks kaitseliidu Valgeristi hoolsusmärke:

Rägavere komp. peal. Rudolf LILVAK,

kaitseliitlane Karl GUTMANN,

maleva juh. liige kaitseliitlane Jaan SASS,

rühmapealik August REMMEL,

rühmapealik Gottlieb LIMBERG,

spordipealik Hans JÜRGENS,

Rakvere valla komp. pealiku abi Gerhard KABER,

Aaspere komp. pealiku abi Johannes RUMBACH,

Väike-Maarja eskadr. pealik Aleksander VAKMANN,

Küti ratsarühma pealik Heinrich KUUSK,

Iisaku komp. pealik Hugo SAUL,

Voka komp. pealik Kalju OTTO,

Lüganuse kompaniipealik Voldemar SILLA,

Vohnja kompanii pealik Rudolf KURIMO,

Venevere kompanii pealik Oskar UUSTALO,

kaitseliitlane Peet LEPP,

kaitseliitlane Johan TAMM,

kaitseliitlane Aleksander MÜURISEPP,

jaopealik Rudolf POLD,

kaitseliitlane Jakob LIIV,

Sõmeru kompanii pealik Aleksander KÜBAR,

Aaspere kompanii pealik August ALLESE,

Saksi kompanii pealik Jakob KÜBARSEPP,

Lüganuse malevk. pealik August NURK,

Kalevi kompanii pealik Viktor STALBERG,

Jõhvi malevk. pealik Friedrich KUUSEKÄND,

Salla komp. pealik Karl JAKOBSON,

Kadrina malevk. pealik Paul PEISSION.

Kuu

Maila Talvio romaan

Soome vabadussõjast. Soome keelest tõlk. H. T. (Järg 32)

— Mis te siin ohkate ja hädaldate, hüüdis Manta omakorda ukse pealt. — Jätke poegade ja jumalaga ja minge koju. Ega seegi minnek teisel ole kui laadareis. Mina harjusin kõige sellega juba novembrikuus. Mis siin siis on: kui kodanlased tahtsid tööliste vastu kindlat organiseeritud võimu ja asutasid verikaarte, siis ei või ometi töörahvas lasta end nagu lambaid maha tappa. Töörahvas ei tee seda sugugi oma huvi pärast. Vaadake, vanaeit, ta on selleks sunnitud. Ja sina, Helmise Jenny, võiksid oma nutu lõpetada. Sa röövid nõrgematelt julguse, kui nii nutad. Kae, meie poistel on aade, nemad ei lange. Aga neid lihunikke langeb nagu heina. Kae, nemad ei taba, kui neil pole aadet, ja käsi väriseb. Mina harjusin sellega juba novembrikuus, nii et see kõik on juba õdus ja tuttav. Ai-ai, siis pandi parematel aegadel terve lehmamullikas patta ja kartuleid tündriviisi. Sellest tuleb nüüdki sama lugu, kui aga õieti saadakse otsa peale. Jenny, sina ... ära, pagan võtaks, ega sinugi sõdur lange, ta on samasugune seltsimees ja tunnustab rahvarevolutsiooni.

Eit oli tulnud ukse ette ja suunas pilgud tüdrukule, kes punaseis rõivais trepil käis, kobistades külma pärast jalgadega vastu põrandat.

— Kas nad on seal sees... Eemeli ja Iivari? küsis vanaeit ja hakkas trepist üles minema.

— Ärge te sinna minge, tõrjus Manta tagasi, küll ma käsin pojad tulla.

Aga vanaeit tungis ta kannul läbi koja ja peosaali, mis olid täis riidevirnu, punast riiet, raamatupatakaid, tühje ja täis pudeleid, pähna, ajutisi magamisasemeid ja kiire söömise järel sinna jäetud nõusid, raamatukogutappa. Poisid seisid tõesti seal, seisid akna ees ja suitsetasid. Nad ei muutunudki rõõmsaks. Paisitis, nagu oleksid nad vanaeide eest tahtnud põgeneda. Kuhu nad oleksid siis pääsenud, vanaeit oli neid juba märganud. Ta lähenes neile alandlikult ja tasa. Uute rõivastega, paeltega ja püssitikkudega tundis ta neis vaevalt samu, keda ta lastena oli rijetanud ja vannitanud.

— Ma ätän teid nüüd siis Issanda hoole, ütles vanaeit.

Ta ei rääkinud enam pudelist. Ta ei nutnud ka. Ta ei tunnud enam poisse õieti äragi.

Nad ulatasid talle käed ja saatsid koju tervisi. Tema omalt poolt kordas „Issanda hoole“ ja pöördus ümber, et minna ära. Mis koht see siis oli, et siin olid säärased hulgad pabereid? Kas siin pähna peal magasid inimesed? Kas Salenjuse istuski laua taga ja kirjutas? Mida ta kirjutas? Miks Ahvenainen löi pabereile pitsateid? Paberile jäi ümar sinine märk ja mingi kirjutis. Hoides ühe käega kinni laudadest ja surudes teisega pudelit vastu rindu pääsis vanaeit läbi tubade trepile ja hakkas sealt tulema alla. Ta oli nii segane, et arvas venelasest sõdurit tahtvat temalt röövida pudelit, mida ta kandis, aga sõbralik sõdur oli otse vastuoksa tahtnud teda trepist alla aidata.

— See on sama mees, kes varastas Marjeli lese lamba, sõnas vanaeit varjamatu kalkusega nagu laps. — Küllap ma teda tunnen. Tema ta viis, ei olnud veel pimegi. Näitan kas või kohe metsas, kus ta selle tappis. Seal ootasid kaks teist venelast.

Sõjamees ei saanud aru vanaeide paljastusest ja naeratas sõbralikult. Manta omapoolt naeratas ka, et kes nüüd enam mõtleb Marjeli lese lammastele. Marjeli lesek saab nii suure karja kui tahab. Nüüd võib võtta kusttahes laudast. Missugune talu nüüd olekski seal kõige lähemal?

— Ma ei näe enam ilmaski poisse, pomises vanaeit, kadudes inimeste jõuku, kes oli äkki kaunistigi suurenenud ja kus mõned nutsid, mõned naersid ja suurem hulk seisis sõnatus imestuses. — Ei näe, ei iialgi!

Salenjuse astus nüüd vilistades trepile ja vaatas teele. Hüppas siis trepilt alla ja astus esimesele neist regedest, mis ootasid maja ees.

— Tuleb minna vaatama, mis pagan nad viibivad.

Ta kahetses, et oli Kemppaise lasknud minna hoiupanka. Ta, otsekohele öeldes, kahtles, kas Kemppainen ei võta raha endale. Johansson oli küll aus mees, aga nii juhm, et Kemppainen võis ta silmapilguks ära saata ja selle ajaga oma saapasääred rahasedeleid täis toppida. Oleks pidanud ise minema raha võtma. Kemppaisel oli siiski nii kange tahtmine minna ja ühelt seisukohalt vaadates võis olla parem, et ei läinud panka, sellelt seisukohalt nimelt, et kui see

revolutsioon ei peaks õnnestuma, siis tuleb neile kodanlastele-pergelitele veel vastust anda oma tegude eest. Mitte seepärast, et mingit hädahoitu oleks. Olid ju punased igas kohas lihunikke löönud ja siingi tuli igal juhul teha tubli puhastustöö, enne kui uuest ühiskonnast võis midagi tulla.

Armastus on katlas, aga all peab põlema viha. Muidu ei saa valmis.

Sihuke on nüüd siis see töörahva revolutsioon! Siin ta, Salenjus, Mäkimatka endine ori, sõidab vabana Mäkimatka Liinaharjaga, nagu oleks see tema oma. Ja tema oma ta ongi. Ei keegi tule midagi ütleva, või ta saab püssitorust. Ei ole ime, et rahavõimu kaarnad kõiguvad ja sülitavad viha ja vaenu töölisliikumise vastu. Aga töölishiiglane on ometi kord oma käed kiskunud lahti kapitalismi veskest ja töötab nüüd oma kasuks. Tööhiiglane on ometi kord võtnud oma kätte töö tulemused. Kukruvõim vangub. Kurat võtku, on aga see pidulik olemine.

Aksel Salenjus, Mäkimatka moonasulane sõitis tuhatnelja läbi küla, tundis enneaumamata headmeelt. Tal polnud kunagi olnud säärast mõnutunnet. Kui palju kordi oli ta küll Mäkimatkal teenides sõitnud selle hobusega, aga kui hoopis teistsugune see oli olnud. Vahe seisis just selles. Siis tuli kunas tahes keegi perehuvast vaatama ja vaanima ja käskima ning riisus saagi oma kukrusse. Nüüd tegi nii, kuidas ise tahtis, võttis hobuse ja sõitis nii, kuidas tahtis. Selles seisis vahe. Ja säärane seisukord tuleb nüüd kõigele töörahvale. Kurat võtku, purjus peagagi polnud kunagi nii mõnus olnud. Külagi oli nüüd teist nägu. Töönimesed seisid pea püsti ja valvasid revolutsiooni julgeoleku järele. Ristteil oli neid, viljamagasinide ustel pidasid nad vahti. Punased märgid helkisid nagu tuli. Nad olid sädemed revolutsioonitulest. Armastus on katlas, aga all põleb viha. Postkontorile lähenedes peatas Salenjus hobuse.

— Kas ei kuulu juba Kemppaist ja Johanssoni? hüüdis ta valvureile, ja kui need ei teadnud midagi, pomises ta ainult, et mis kurat neid peab kinni.

Ja ta hüüdis sama küsimuse veel neile valvureilegi, kes sammusid kihelkonna viljamagasinini ees, ainult sel põhjusel, et oli mõnus hõisata ja hüüda ja poistele tuletada meele, kelle sõna nad nüüd peavad kuulama. Oli mõnus käskida. Inimesed olid teist nägu. Polnud muud vaja kui ainult vaadata Johanssoni vesiste silmadega Karoliinale: ta kõneles nagu päris Fiina Juuri ise! Ja nüüd seal see Niinimäe võrasteremaja-Maija: üks ta jäänud teeääre seisma ja teinud sügava niksu nagu enne kirikhärrale. Võim oli siirdunud... Ja etskae, Mäkimatka Haru — kust see siis tuleb? Kuidas ta siis liik-

vel on? Kas talle pole siis käsku tulnud, et peab olema koduarestis? Kas ta ütleb midagi, et Liinaharja läks märjaks. Hetkeks püsahtus pulbitsev rõõm moonasulase rinnas ja ärevus astus asemele: Kas Haru ütleb midagi hobuse kohta?

Ta tõmbas ohjad pingule, tõstis mütsi ja küsis, kas Haaraltti härra polnud Johanssoni ja Kemppaist näinud. Hinge kinni pidades vahetas ta üksisilmi endise peremehe poja otsa.

Mäkimatka kõige noorem poeg vastas viisakalt, et ei olnud näinud, ja võttis taskust paberrossikarbi.

— Noh, nüüd lähete siis väerinnale, sõnasta.

— Tuleb minna. Seepärast ma just Johanssoni ja Kemppaist....

— Kas on teada, kus maal see väerind on nüüd?

— Noh, ei ole muud targemat midagi kui et enne hommikuse rongi minekut tuleb jaamas olla. Aga punakaart on igal pool võidul.

— Seda on lehest näha... Nüüd on ilus ilm sõita, ei ole külm.

— Niisugune pehme on ta olnud kogu talve.

— See on hea, sest rõivastest on puudus nii siin kui seal.

— Seda küll, seda küll.

— Vast võtate veel suitsu. Võtke paar tükki tasku panna.

Salenjus võttis ja tänas. Niipea kui ta seda oli teinud, tundis ta, et ei oleks pidanud võtma. Nüüd jäi Haru niisugusele arvamisele, et temal, Harul, on revolutsioonilt oodata mingeid kasusid. Või kartis ta? Ta polnud varemalt kunagi sel kombel tõstnud mütsi ega kõnelenud Salenjusega nii aupaklikult. Kas kartis ta oma naha pärast ja tundis, et võim on siirdunud? Hobusest ei sõnagi. Haru ei sõandanud. Salenjuse veendus selles, aga kui kirgas ta rõõm ka äsja oli olnud, niisugusena ei tulnud see enam tagasi.

Tuli nähtavale hoiupanga uus, puhas hoonne. Seegi oli nüüd oma, nimelt rahva oma. Rahvaedustajail oli seal määramisõigus ja mitte kodanlastel ning kukruomanikel. Hiljutine rõõm oleks nüüd sel põhjusel võinud tulla tagasi, aga teda polnud kuulda. Ta oli olnud kui rõõmus lind. Noh, küllap ta veel tagasi tuleb. Ja kõigile, eriti uutele sugupõlvedele. Sest praegusel sugupõlvel on veel kaelas kapitalistliku korra poolt jäetud pankrott. Rõõm aga tuleb kord tagasi.

Seal nad siis viimaks tulevad. Kui aga ainult Kemppainen ei oleks saanud üksipäini kassakappides tuhnida. Piinav kahtlus lõi oma küüned Salenjusesse ja ei see haihtunud ka siis, kui ta enda ees nägi Kankaa kirikuküla staabiülemat ja rahastuhoidjat. Meeste välja-

nägemine oli võoras ja võoramaigulisena tundus nende kõnegi. Või eksis ta? Kas nad olid purjus? Kanged kui teibad seisid relvastatud punakaartlased rahakoorma reejalastel. Salenjuse ei mallanud jätta küsimata, mis kurat need mehed nii viibisid. Jutuajamine sündis siis hüüatustes reelt reele.

— Kuidas kurat me oleksime siis varemalt valmis saanud, sõnas Kemppainen. — Huoponen valetas, et oli eile matkal. Ta oli redus. Tuuna tütar andis ta välja. Juhtusime mööda sõites küsima, kas ta teab, kas kaupmees on juba koju tulnud. Ta läks küll näost üsna valgeks, kui ütles, et „ta on kodus“. Ja meie otsisime ja tuhnisime, kuni leidsimegi ta viimaks kaubaaidast. See võttis ju ometi, kurat võtaks, aega, kuni konfiskeerisime poe, määrasime mehele koduaresti ja sundisime teda hoiupanga võtmed välja andma. Püss aga meelekohta ja see aitas.

— Meie Riikka on sihuke, et see ei räägi muudmoodi kui just asjad on! hüüdis Johansson, uhke endisele perenaisele. — Tema ei valeta, Tuuna Riikka, kas või pea pooleks.

— See on ju hull! sähvas Salenjuse ja küsis, kui palju raha pangast saadi.

Sõites tagumisel hobusel ei võinud ta näha, kui abituks muutus Johanssoni nägu. Kemppainen hüüdis talle otsustavalt, et kõneldagu neist asjust hiljem. Ja nii sõitsid rahva usaldusmehed tuhatnelja läbi küla, piigimeeste valvatud rahakoorem ees, kõige viimasena Salenjuse oma kurja kahtlusega. Igast aknast vaadati sõitjaid, tööiselamuist jooksis lapsi välja, kes rõõmsasti hõiskasid, ja koerad haukusid.

— Küllap peaks siiagi saama paar kuulipildujat ja kahurit, laiutas Johansson, mees teie raha jagades. Kõnelge nüüd seal ringkonna staabis, et viibimata toimetaksid siia paar kahurit... viis kuulipildujat. See siin on rategiliselt tähtis koht — või kuidas nad ütlevadki — too kirikuküla... Noh, neil, meie venelastel, ei ole neid värke. Aga küll nad õpetavad nendega ümber käima, kui nad aga siia saavad. Ja küllap me saadame hobused tooma...

Sellal, kui täiskasvanud tegid minekuks viimaseid ettevalmistusi, harjutasid lapsed kange õhinaga maanteel. Neid oli üle kümne poisi, käes vibupüssid ja puusaablid, mütsidel punased paelad. Kõige vanem oli juhatajaks.

Üks — kaks! Üks — kaks!

— Juba läks lihunikul hing!

— Ja teisel!

Üks — kaks! Üks — kaks!

— Läks jälle üks saadan!

— Viis, kuus, kümme, sada lihunikku...

Üks — kaks! Üks — kaks!

(Järgneb).

Toimetusele saadetud kirjandus.

(Algus 1035 lhk.)

Eduard Vilde Kogutud Teosed XXIV anne, romaan kolmes osas „Prohvet Maltsvet“ 3 kr. 60 s. + 3 kr. 20 s. + 3 kr. 20 senti.

Lahkusuline liikumine, võrsuv hariduslikust madalpinnast, kõrvuti väljarändamisliikumisega, tekkiv majanduslikust häädolvest, — need kaks momenti Tallinnamaa talurahva elust 19. sajandi teise poole algusest moodustavad „Prohvet Maltsveti“, Eduard Vilde triloogia viimase lüli, ajaloolise osa.

Nagu Vilde romaaniid kunagi, nii ka „Prohvet Maltsvet“ oma ajaloolise tagapõhja ja elava jutustamisviisi tõttu on kujunenud osetavamateks väljaanneteks meie kirjandusturul. Nagu Ed. Vilde ise tähendab, on ta selle romaani kirjutanud tuljakutaktis. Sääraselt vahelduvad ka romaani sündmused, andes tõetruu tagapõhja omaaegsest lahkusulisest liikumisest Tallinnamaa talurahva elus. Peamiselt on „Prohvet Maltsvet“ arvatud, ka autori enda poolt, nende teoste hulka, mida vajab kirjandusloolisteks otstarveteks meie keskkoolide õpilaskond.

Käsiraamat kaitseväge komplekteerimise alal. Kaitsevägede staabi V osakonna väljaanne.

Ringhääling. Kaunisuisuline brošuur Tallinna ringhäälingu uue saatejaama avamiseks. „Radio ringhäälingu“ kirjastus. 80 lhk. Hind 1 kr.

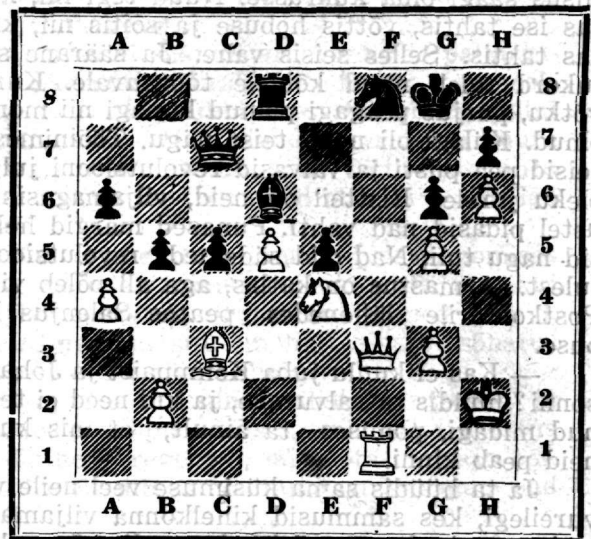
M A L E.

Toimetaja A. Burmeister.

Partii lõpp.

Mängitud 1. sept. 1929. a. Tall. Eesti maleseltsis.

Mustad.

Valged.

Valged: noorim Tallinna malemeister V. Mikenas.
Mustad: dr. F.

Järg oli:

1. Re4—f6+, Kg8—h8,

2. Rf6—e8 !!, Vd8—e8,

3. Oc3:e5+!, Kh8—g8,

Peale V ehk O:e5 järgneks Lf3:f8+! ja matt järgmise sammuga.

4. Oe5:d6, Lc7:d6,

5. Lf3—f7+, Mustad andsid alla.